De geschiedenis van Stokershorst

door

Huub Janssen

Merkwaardig hoelang indrukken uit de vroege jeugd in de gedachten van iemand kunnen blijven rondspoken. Zo iets is me overkomen met Stokershorst. Waar komt zo'n indruk toch vandaan? Zou de ligging van Stokershorst ermee te maken hebben gehad, daar ver weg aan de Noordervaart of was het wellicht de donker klinkende naam met zijn dreigende ruïnes van vlak na de oorlog, zichtbaar over grote afstand. Mogelijk ook het feit, dat we vlakbij zo'n plezierige herinneringen hadden aan onze eerste zwemlessen, toen zwemmen elders in de gemeente door een soort concordaat tussen pastoor en burgemeester strikt verboden was en we niet afgeschrikt werden door de modder der visvijvers. En natuurlijk, we hadden ook het verhaal van *"Boefje"* gelezen, die op Stokershorst tot inkeer kwam.
Zijn al deze punten op zich misschien al voldoende de geschiedenis van Stokershorst uit de doeken te doen, meer nog gaat het om het vastleggen van een geschiedenis, waarvan velen al niet meer op de hoogte zijn. Hier namelijk hebben vele jaren lang de broeders van de Congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten zich ingezet voor de opvoeding van voogdijkinderen uit heel ons land. En ook voor Nederweert zelf is Stokershorst van grote betekenis geweest. Wij zijn dan ook dankbaar dat we diep hebben mogen putten uit het archief van de *"Broeders met de Blauwe Koorden"*, om zo een stuk Nederweerter geschiedenis te kunnen vastleggen.[1)]

Naam

Over de naam Stokershorst is weinig bekend. Vroeger zou de plaats *"de steuker"* zijn genoemd. In het midden der vorige eeuw werden de werkzaamheden aan de Noordervaart, begonnen in de Napoleontische tijd, voortgezet. Het gebied aan weerszijde van de te graven vaart was zeer drassig en vochtig. Voor het inrichten van een kamp om uit te rusten en voor het koken van maaltijden zochten de arbeiders de hogere plekken op - de horsten. Het stoken van vuur op zo'n hogere plek zou samengevoegd in het Nederlands de naam *"Stokershorst"* hebben opgeleverd.[2)]
Vast staat in ieder geval dat het toponiem *"Stokershorst"* dateert uit veel vroegere tijden. In een archiefstuk met betrekking tot een geschil over het steken van turf en de juiste grens aldaar en daterend van 22 juni 1720 komt de naam al voor. Ook in het verslag van de raadsvergadering van 5 maart 1813 wordt Stokershorst met name genoemd.[3)]

Eerste bewoning

Omtrent de eerste bewoning van deze plaats zegt een manuscript het volgende: *"Stokershorst is in gebruik genomen in 't jaar 1865. Voor dien tijd was heel de omtrek niets dan heide en moeras waar men haast niet door kon komen, een troostelooze, kale vlakte, een beeld van de groote verlatenheid. Wel had Napoleon de grondslag gelegd voor de Noordervaart, doch eerst in het midden van de vorige eeuw is het werk voortgezet en in 1855 voor de scheepvaart opengesteld.*[4)] *Met het water kwam de mogelijkheid om per schip hier te komen en dat deed een ondernemend Amsterdammer, neen ik vergis me niet, het staat zoo bescheven in de archieven onzer gemeente, besluiten tot aankoop der perceelen, die thans behoren aan het Gesticht. Van onze Amsterdammer staat niet bekend, dat hij aan ontginning heeft gedaan. Hij schijnt meer gevoeld te hebben voor den handel dan voor den landbouw, in elk geval heeft hij zijn eigendom verkocht, niet kunnende bevroeden, dat vele zijner jeugdige stadgenooten hier later een goed tehuis zouden vinden.*
Een zekeren Mijnheer Theunissen staat bekend als tweede eigenaar. Op een rare manier was hij van arme

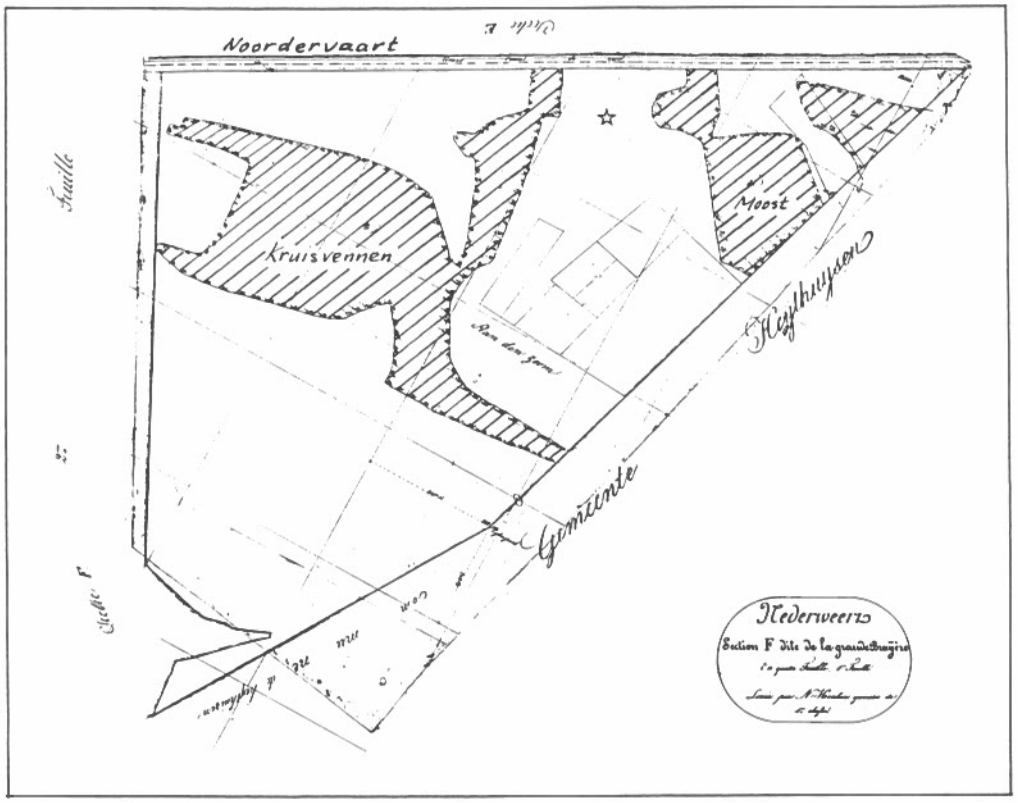

Stokershorst in 1844. Van een kloostervestiging was nog geen sprake. Het landschap werd gedomineerd door "La grande bruyère" (de grote heide) en open water als Kruisvennen en Moost.
Op de met een ☆ gemerkte plaats, een natuurlijke hoogte of horst, verrees later het kloostergesticht.
(Rijksarchief in Limburg, kadastraal minuutplan 1844 inv. no. 812).

schoenlapper tot grootgrondbezitter gepromoveerd. Die Mijnheer Theunissen heeft gegeven de eerste stoot tot de ontginning. Hij woonde in Den Bosch, alwaar hij de vuilnisbelt gepacht had. Weldra verrees hier op Stokershorst het eerste boerderijke, 'n klein woonhuis met stal voor een drietal koeien en kalveren (1865). De ouders van den ons goed bekenden Heer Alebeek waren de eerste bewoners en onze vriend Alebeek had bij zijn komst alhier de aanvallige leeftijd van drie maanden.

Met scheepsladingen kwam nu de stratenmest naar Stokershorst. Er werd gespit, geploegd, gemest, gezaaid en de grond bleek niet ondankbaar. Toch kon het de Familie van Alebeek in die groote verlatenheid en bekrompen woning niet bevallen. In 1866 vertrekt de eerste pachter en krijgt als opvolger een Boerdonk, die het ook slechts een jaar uithield en weldra zijn plaats afstond aan den Heer Verbraak. Deze kwam in 1867.

Op een goeden Zondagmorgen, toen ieder naar de Hoogmis was, brandde heel het boerderijtje af. Toen men van de Stoep, thans Roggelsche Brug, de brand bespeurde, snelde men wel ter hulp, doch het mocht niet meer baten. De kinderen kwamen op de Heijbloem en de kalveren ook. Verbraak zelf nam zijn intrek zolang bij Andreis van Rooy. Inmiddels werd met bekwamen spoed een nieuwe boerderij gebouwd, een voor dien tijd zeer geriefelijk gebouw van 40 m lengte en 11 m breedte. Als stichtingsjaar stond in de ankercijfers vermeld het jaar 1868. Vele van onzen tijd hebben deze boerderij nog goed gekend. Na Verbraak kwam de familie (Van de) Asdonk zich hier vestigen. Deze menschen ging het hier niet slecht. Ze zijn van hier vertrokken naar de groote pachthoeve van Limburg te Echt. Als opvolger staat bekend eene Nijskens, die ook de bewoner was, toen Stokershorst door de Congregatie in 1893 werd aangekocht. Deze Nijskens werd weldra opgevolgd door Poels, die hier nog woonde, toen het hoofdgebouw werd opgetrokken. Toen Stokershorst eenmaal eigendom was van de Congregatie werd het tijdelijk beheerd door de Broeders van de Heijbloem."[5]

Aankoop

In juli en augustus van het jaar 1893 kon men in het Kanton Weert kennis nemen van een grote advertentie, waarin notaris Schillings te Weert op verzoek van de erfgenamen van wijlen de heer L. Thunis op woensdag 2 augustus provisioneel en acht dagen later finaal, telkens *"des namiddags om 3 uren, ten koffiehuize van de kinderen Coumans aan sluis XV te Nederweert publiek verkoopen....."* en dan volgt een hele rij perceelen grond met boerderij.[6] Enkele weken later kwam het Kanton Weert met het volgende berichtje: *"De door het Gesticht 'Heibloem' aangekochte gronden zullen, naar men zegt, tot Weteringen worden gemaakt."*[7]
Volgens de overlevering van de broeders waren bij de verkoop betrokken de burgemeester van Meyel (Joseph Sanders) en de toenmalige overste van de Heibloem, broeder Simon van der Knaap. Daar de burgemeester over een ruimere beurs beschikte dan de broeder was het niet moeilijk te raden wie de eigenaar zou worden. Gesprekken over en weer maakten duidelijk wat de plannen der broeders waren met deze gronden en daarom gaf de burgemeester zich gewonnen. Voor een bedrag van ƒ 7.700,-- werden 130 ha. grond met boerderij aangekocht.[8] Toch zou het nog enkele jaren duren aleer een definitieve bestemming werd gegeven aan de aankoop.

De notaris Schillings

te WEERT,

zal ten verzoeke van de erfgenamen van wijlen den Heer L. THUNIS, op **Woensdag 2 Augustus 1893,** provisioneel en 8 dagen later finaal, telkens des namiddags om 3 uren, ten koffiehuize van de kinderen Coumans aan sluis XV te Nederweert, publiek verkoopen :

1. De **pachthoeve** genaamd „De Stokershorst", gunstig en schoon gelegen langs de Noordervaart in de gemeente Nederweert, bestaande in huis met stalling, erf, uitmuntend bouw- en weiland, schaapsweide en heide van kadaster sectie F nrs 2198, 2197, 2196, 2195, 2190, 2203, 2206, 2207, 2208, 2209 en 2211 samen groot 13 hectaren 38 aren 60 centiaren.

2. De aan de pachthoeve gelegen perceelen:

a. Heide sectie F nrs 2204, 2205, 2212, en 2194 ter grootte van 18 hectaren 79 aren 30 centiaren.

b. Dennenbosschen sectie F nrs 2202, 2200 en 2193 groot 5 hect. 25 aren 80 cent.

c. Weiland sectie F nrs 2190, 2191 en 2192 samen groot 6 hect. 31 aren 80 cent.

3. Heide aan de pachthoeve grenzende gelegen in de gemeente Heijthuijsen sectie A nr 941 groot 4 hectaren 80 aren.

4. Moeras en heide aan de overzijde van de Noordervaart tegenover de pachthoeve gelegen sectie E nrs 1749 en 1846 groot 16 hect. 36 aren 40 cent.

5. Moeras aan de pachthoeve grenzende en gelegen langs de Noordervaart sectie F nr 2116 groot 28 hect. 28 aren 50 cent.

6. Dennenbosch en heide langs de Noordervaart naast het vorige perceel sectie F nr 2095 groot 8 hect. 51 aren 60 cent.

7. Dennenbosch langs de Noordervaart sectie F nrs 1235 en 1236 groot 44 hectaren 88 aren 40 centiaren.

8. Dennenbosch „aan den Zoom" sectie F nr 1244 groot 1 hect. 98 aren 90 cent.

9. Heide, struwelen, dennenbosch en moeras langs de Noordervaart tegenover de pachthoeve sectie E nummers:

1531	groot	6	hect.	2	aren	30 cent.
1533	„	11	„	96	„	80 „
1538	„	3	„	44	„	10 „
2066	„	1	„	62	„	50 „
2067	„	1	„	13	„	30 „
1524	„	8	„	31	„	90 „

De goederen zullen in perceelen en in verschillende massa's geveild worden.

Nadere inlichtingen te bekomen ten kantore van Mr. H. C. F. RITS Notaris te 's Hertogenbosch en van genoemden Notaris SCHILLINGS te Weert, ten wiens kantore inzage der plans te bekomen zijn.

Uit het Kanton Weert van 22 juli 1893.

Congregatie der Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten

Nadat in het Noorden van ons land het katholicisme zich vele eeuwen had moeten schikken naar de nukken van de protestanten kwam geleidelijk het katholieke reveil op gang en in het midden der vorige eeuw begon het vruchten af te werpen. *"De geest van Jan Salie, de patroon aller slaapmutsen, aller soepjurken"* was verdwenen, aldus de dichter Potgieter. Een van deze vruchten was de oprichting van de Congregatie der Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten in 1851 te Amsterdam. Pastoor P.J. Hesseling was de stichter, terwijl pater A. Frentrop S.J. als medestichter wordt beschouwd.

De beeltenis van de congregatie-stichter in de tuin van Stokershorst is nog steeds aanwezig.

Met name de jeugd in de grote steden had schrikbarend te lijden van de heersende armoede met zijn ondervoeding, slechte huisvesting en onhygiënische toestanden. Door de bisschoppen werd de oprichting van charitatieve instellingen gestimuleerd ten einde de sociale nood in al zijn vormen te bestrijden en te verlichten. Vooral pater Frentrop wist de gegoede bovenlaag der maatschappij over te halen tot liefdadigheid en geleidelijk werden scholen opgericht met als doel de kinderen van de straat te houden en tevens enig onderwijs bij te brengen. Zo werd in 1846 begonnen met een onderkomen voor vijf onverzorgde schooiertjes uit de Jordaan, door

pater Frentrop het *"Huis der Weldadigheid"* genoemd, maar later zou het in heel Amsterdam en ver daarbuiten vooral bekendheid krijgen als het St. Aloysiusgesticht. Aanvankelijk namen de broeders van de Onbevlekte Ontvangenis der H. Maagd Maria, hier beter bekend als de broeders van Maastricht, de verzorging van het gesticht op zich. In 1851 werd een broederscongregatie voor het St. Aloysiusgesticht opgericht met de naam Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten.[9]
De congregatie van de *"Broeders met de Blauwe Koorden"*, zoals de congregatie ook wel wordt genoemd vanwege het blauwe koord om het habijt, had in die beginperiode heel wat moeilijkheden te overwinnen, maar ook later hebben zich heel wat problemen voorgedaan.[10] Niettemin vond een gestage groei plaats en voor deze streken erg belangrijk was de aankoop van het 280 ha grote landgoed *"De Heibloem"* voor een gedrag van *f* 35.000,--. Pater Frentrop was de initiatiefnemer geweest want *"bekommerd om die verlaten kinderen, die ongeschikt waren voor het stadsleven en die niets voor een ambacht voelden, dacht hij aan werk voor hen op het land. Dat was gezond en bood aan die kinderen een goede toekomst."*[11] Op 6 september 1852 werd de eerste steen gelegd voor het nieuwe gesticht *"De Heibloem"*.

Oprichting van het St. Vincentiushuis
Op het einde der vorige eeuw kwam het vraagstuk van de kinderrechtspleging sterk naar voren. Men was het in juridische kringen erover eens, dat de toenmalige wetgeving betreffende minderjarige veroordeelden grondig aan een herziening toe was. Uitvoerige discussies vonden plaats, hetgeen uiteindelijk resulteerde in een reeks wetten, bekend als de Kinderwetten van de toenmalige Minister van Justitie: Cort van der Linden. De wetten werden afgekondigd in Staatsblad no 62 van 6 februari en Staatsblad no 64 van 12 februari 1902, doch kregen eerst kracht van wet in 1905. De eerste zijn de civielrechterlijke wetten, de laatste de stafrechterlijke. Hierdoor kreeg de Staat het recht in te grijpen als de opvoeding van het kind gevaar liep, terwijl de laatste wetten de invoering van een geheel nieuw penitair stelsel voor minderjarige strafrechterlijke veroordeelden regelden. De leidende gedachte, die ten grondslag lag aan het nieuwe stelsel, was een zeer ver doorgevoerde samenwerking tussen Rijk en particulieren.
Voor aan ouderlijke macht onttrokken kinderen en voor hen, die ter beschikking werden gesteld, betekende de nieuwe wet niet meer een *"staatsverpleging"* maar dat zij werden toevertrouwd aan *"verenigingen of stichtingen of instellingen van weldadigheid, wier statuten, stichtingsbrieven of reglementen duurzame verzorging van minderjarige voorschrijven."* Deze verenigingen konden hun pupillen doen opvoeden in gestichten of in aangewezen gezinnen en dit natuurlijk onder *"een onmisbare staatscontrole."*[12]
In hoeverre de voorbereidingen voor deze wetten rechtstreeks van invloed zijn geweest op de stichting van Stokershorst als opvoedingstehuis is niet duidelijk, maar het zal er ongetwijfeld mee te maken hebbben gehad. Bekend is dat Mgr. Bottemanne, de toenmalige bisschop van Haarlem, in 1898 aan de directeur van de congregatie, H.F.J. Rikmenspoel, de wenselijkheid te kennen gaf een inrichting in het leven te roepen voor de opvoeding van jeugdige veroordeelden. De directeur trad in overleg met de broeders, die zich bereid verklaarden aan de realisatie van dit idee mee te werken, alhoewel zij goed wisten, dat de opvoeding van zulke jongens heel wat moeilijkheden zou opleveren.
In 1896 vierde de St. Vincentiusvereniging in Nederland haar vijftigjarig bestaansfeest en als aandenken wilde de vereniging een gesticht oprichten voor jeugdige veroordeelden. Toen het bestuur te horen kreeg dat de broederscongregatie reeds met een dergelijk plan bezig was, werd contact opgenomen. Dit leidde ertoe dat de St. Vincentiusvereniging besloot niet zelf een gesticht op te richten, doch in de vorm van een gift bij te dragen in de bouw van een dergelijke instelling op het pas aangekochte terrein van Stokershorst. Er werd besloten dat het nieuwe gesticht zou worden gebouwd en geëxploiteerd door de broeders van de Congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten, wettelijk vertegenwoordigd door de St. Aloysiusstichting te Amsterdam. Het gesticht zou St. Vincentiushuis worden genoemd en de St. Vincentiusvereniging stemde in als tussenpersoon op te treden voor de St. Aloysiusstichting en Justitie om zodoende jongens, die zouden worden veroordeeld, uit handen van Justitie over te nemen en in het St. Vincentiushuis te plaatsen. Verder zou zij voor iedere jongen *f* 125,- per jaar uitbetalen voor kostgeld.

Om de zaak te bespoedigen werd voorgesteld de bestaande boerderij te restaureren, opdat in september 1898 het gesticht reeds zou kunnen worden opengesteld en zo aan de toenmaals dringende behoefte kon worden voldaan. Een onderzoek naar de kosten van restauratie bracht aan het licht dat men beter een geheel nieuw gebouw kon optrekken.[13] Broeder Benitus Homan werd belast met de uitvoering van de plannen. Het ontwerp was van broeder Simon van der Knaap, maar van zijn tekeningen werd veelvuldig afgeweken. Het nieuwe huis zou geschikt zijn voor 150 voogdij- en justitiekinderen. De geschatte bouwkosten waren *f* 30.000,--. De congregatie behoefde niet te lenen: ze had voldoende eigen fondsen.[14]

De bouw
In november 1898 werd een begin gemaakt met de voorbereidende werkzaamheden. Om de kosten zoveel mogelijk te drukken werd het werk ondernomen vanaf de Heibloem, van waaruit men tevens veel hand- en spandiensten kon verlenen. Vanaf deze tijd tot het vroege voorjaar van 1900 kon men iedere werkdag in alle vroegte enige broeders met een aantal jongens van de Heibloem naar Stokershorst zien trekken om daar te gaan werken aan de nieuwbouw. Dat dit niet altijd een pretje was, valt licht te begrijpen, want de afstand van de Heibloem naar Stokershorst bedraagt 3 km. en tweemaal per dag moest deze afstand heen en terug worden afgelegd. En vaak waren de wegen zo slecht, vooral in de wintermaanden, dat men een verre omweg moest maken om het doel te bereiken. Oude geschriften ver-

melden echter, dat onverdroten werd gewerkt, dat de stemming goed was tijdens de bouw, zelfs enthousiast.....[15]

Op 13 april 1899 werd de eerste steen gelegd en in het vroege voorjaar van 1900 werd het St. Vincentiushuis officieel bewoonbaar verklaard. Op 15 februari trokken de eerste broeders er heen. Het waren broeder Leo Hooiveld, overste; broeder Jacobus van Mierlo; broeder Leonardus Geurs; broeder Paulus Verhoeven en broeder Petrus Verdonk. Met deze eerste vijf wegbereiders begonnen hier de broeders hun arbeid, die bijna een halve eeuw zou voortduren. Alhoewel de overste in Amsterdam broeder Leo had verzekerd dat alles in orde was, bleek het nog een grote puinhoop te zijn en er moest hard worden gewerkt aleer het gebouw op 19 maart 1900 kon worden ingezegend en officieel geopend. De plechtige inzegening op het feest van St. Joseph werd verricht door Mgr. A.J. Callier, de vicaris generaal van het bisdom Haarlem. Onder de vele autoriteiten bevonden zich uit Nederweert burgemeester G. Hobus en pastoor J.H.G. Kerbosch. Al de kroniekschrijvers vermelden als merkwaardig feit van deze inwijdingsdag een geweldige zandstorm, die de hele dag voortduurde. Het nieuwe huis stond daar nog zonder beschutting van beplanting, waardoor het droge zand in alle richtingen hoog opwaaide. Vooral de inwijding van het kerkhof was een ware temptatie en vele gasten hielden hierdoor niet bepaald aangename herinneringen aan hun eerste bezoek aan Stokershorst.[16]

De omgeving zag er nog kaal en troosteloos uit. Zocht men de horizon af, dan was de kerk van Asten het enige punt, dat in het oog viel. Het zou dan ook nog enige tijd duren, voordat het huis eruit zag als het vriendelijk tussen het groen gelegen gebouw, daar langs die verre Noordervaart.[17] De enige verbinding met de buitenwereld was de weg aan de overkant van het kanaal naar Nederweert en Weert. Aanvankelijk moest men zich bij het oversteken bedienen van een houten laadbak. Op 15 januari 1903 werd vergunning verleend voor de aanleg van een veerpont.

Het pontje, hoofdverbinding met de buitenwereld.....

Eerste jaren

In april van dat jaar arriveerde de eerste leerling in de persoon van J. Sneldervaart. In augustus was het aantal reeds gestegen tot twintig. De eerste jongens waren allemaal jeugdige veroordeelden.

"In de allereerste dagen waren de broeders en jongens aan een gemeenschappelijke dis gezeten. Dit duurde echter slechts zeer kort. Al was er bij de inzegening een H. Mis opgedragen in de kapel, toch moest men, door het gemis van een priester, des Zondags zijn godsdienst plichten gaan vervullen in de kerk van Ospel. De kerk van Heibloem was reeds overvol en men kon hiervan dus geen gebruik maken. De vroegmis in Ospel was een echte vroegmis, zodat men des morgens reeds om vijf uur op stap moest om op tijd ter plaatste te zijn. 's Zomers ging dat wel, maar in de wintermaanden kon het wel eens gebeuren dat men doornat in de H. Mis zat en dus ook weer terug moest, alvorens van kleding te kunnen wisselen."[18] Het was dan ook een hele verbetering toen op 29 december 1900 L. Tindemans, de latere pastoor van Melick, als rector aan het huis werd verbonden. Voortaan kon in de eigen kapel de H. Mis worden gelezen en wel elke dag.

Over de indeling van het hoofdgebouw schrijft broeder Borromeus Nieuwenbroek: *"Het hoofdgebouw is in de loop der jaren niet veranderd, maar de kruisarm van het gebouw heeft meermalen een verandering ondergaan. Betreden we vanuit de vestibule dit gedeelte, dan treffen we rechts de keuken aan, die onveranderd bleef. Daarachter de schilderswinkel, het washuis en de kleine zaal; links de bakkerij en daarachter de smederij, de timmerwinkel en de grote zaal. Op de bovenverdieping bevinden zich de ziekenkamer en de apotheek, waar later de linnenkamer en de stopperij gevestigd zal worden. Verder treffen we hier aan de droogzolder van het washuis en de kapel, welke later als grote tekenzaal gebruikt zal worden. Op dezelfde verdieping bevinden zich verder nog de broedersslaapplaats, de schoenmakerij, de lagere school en de sacristie."*[19] Voorwaar bijna een compleet dorp, practisch zelfvoorzienend, terwijl een zeer belangrijk gedeelte was ingericht voor het vakonderwijs.

Inmiddels groeide het aantal inwoners zowel wat broeders als jongens betreft. In 1903 waren er al zeventig leerlingen, waarvan ongeveer dertig de lagere school bezochten. Probleem bij het onderwijs was het vinden van geschikte onderwijzers, die op zo'n afgelegen plek wilden werken. Toen in het najaar overste Leo werd vervangen door broeder Theodorus Renckens, was het leed geleden, want broeder Theodorus was tevens hoofdonderwijzer. Maar er was nog een andere reden, waarom broeder Leo werd vervangen. De algemene overste in Amsterdam waren nl. vreemde geruchten ter ore gekomen over de ontspanning van broeders en jongens en hierover had hij een brief naar vicaris-generaal Callier geschreven. *"De broeders zouden 's nachts gaan vissen, ze gingen baden in de vaart d.w.z. met opgeschort habijt in het bijzijn der jongens liepen ze in het water. En ze gingen zelfs ..... fietsen! Het eten was zo slecht dat hij de kok had vervangen."*[20]

Callier eiste maatregelen tegen zulke onkloosterlijke praktijken. Het gevolg was dat broeder Leo als overste werd afgezet en Theodorus hem opvolgde. En in de bestuursraad, die gevormd werd, moest de pas benoemde rector Tindemans het voor het zeggen krijgen... Met het

REGELS

VOOR

DE KNAPEN

VAN HET

ST. VINCENTIUS-HUIS,

te Nederweert.

HEIJTHUIJSEN,
Snelpersdruk Beijnsberger,
1902.

REGELS

VOOR DE KNAPEN VAN HET

St. Vincentius-Huis

te Nederweert.

1.

De knapen zullen steeds stipt de hun voorgeschreven dagorde volgen en zich nimmer op andere plaatsen bevinden, dan door de dagorde is bepaald.

2.

Wanneer een knaap des nachts noodzakelijk zijn cel moet verlaten, zal hij, na het verlaten zijner cel, eerst bij den Eerw. Broeder aankloppen.

3.

Zij beginnen den dag met den groet: „*Geloofd zij Jezus Christus*" en met het maken van het teeken des Kruises.

4.

Bij het binnenkomen en uitgaan der Kapel zullen zij de handen steeds gevouwen op de borst houden.

5.

In de kapel zullen allen rechtop knielen, terwijl de handen zullen rusten op den voorkant der bank.

6.

Vóór en na den maaltijd wordt een gemeenschappelijk gebed gedaan met gevouwen handen en neergeslagen oogen.

7.

Behalve in de Kapel is 't verboden te spreken:

a *Op de slaapzaal.* Het verbreken der stilzwijgendheid aldaar zal streng gestraft worden.

b *In de gangen van het huis.* Vooral

in de nabijheid der Kapel, der kamer van den Zeer Eerw. Rector en van den refter der E.E. W.W. Broeders worde elk gedruisch zooveel mogelijk vermeden. De knapen moeten er steeds op bedacht zijn, door het huis langzaam te loopen, de deuren zacht te openen en te sluiten.

c *Gedurende den Arbeid,* tenzij de Eerw. Broeder tot spreken verlof geve (Onder den arbeid is ook elk neuriën of zang of fluiten verboden).

8.

Als een knaap zich schuldig

maakt aan ergernis gevende zonden of zijnen makkers verkeerde plannen meedeelt, dan is iedere knaap, die zulks weet, *verplicht* alles naar waarheid aan Broeder-Overste bekend te maken.

N. B. Op dezen regel moeten de knapen bijzonder letten, als er een nieuwe makker in hun midden is gekomen.

9.

Iedere knaap drage steeds de grootste zorg voor zijne kleeding, daarom is alle ruwheid bij het spel of stoeien *ten strengste* verboden.

10.

De Jongens mogen elkander geen

scheldnamen geven, vooral elkander nooit eenige verwijting doen.

11.

Iedere knaap is verplicht den grootsten eerbied en wellevendheid in acht te nemen jegens den Zeer Eerw. Rector en de Eerw. Broeders. Wanneer de Zeer Eerw. Rector of een andere priester of een der Eerw. Broeders of vreemde bezoekers de zaal der jongens binnentreden of verlaten, zullen de knapen, *zelfs zonder eenig teeken van den Eerw. Broeder,* aanstonds opstaan en hij, die 't dichst bij de deur zich bevindt, zal haar openen en sluiten.

12.

Op bepaalde, door Br. Overste vast te stellen tijden, zal dit Reglement in den refter den jongens worden voorgelezen en uitgelegd.

Bovenstaand Reglement wordt bij deze goedgekeurd en allerdringendst ter naleving aanbevolen door Ons, Bisschop van Haarlem.

Haarlem, 11 Maart 1902.

A. J. Callier, vic. gen.

Het is den Jongens ten strengste verboden onderling te spreken over den Zeer Eerw. Rector of één der Eerw. Broeders.

vakonderwijs ging het steeds beter, daar geleidelijk bekwame vakmensen werden aangetrokken. Voorafgaande aan de invoering der kinderwetten bezocht in 1904 een hoge delegatie van het Departement van Justitie de voornaamste opvoedingsinstituten in het land om zich op de hoogte te stellen van inrichting en werkwijze. Ook Stokershorst werd bezocht en men kreeg een gunstige indruk van de inrichting. Bij ministeriële beschikking van 12 april 1906 kwam Stokershorst dan ook in aanmerking voor het opnemen van voogdij- en regeringskinderen, waardoor middels eisen van de overheid o.a. het geven van onderwijs veel beter aan het gestelde doel kon worden beantwoord. In 1910 werd met succes deelgenomen aan de wereldtentoonstelling in Brussel met een aantal werkstukken van leerlingen van de ambachtschool. *"Deze inzending werd bekroond met een groote goude medalje van brons. Zoo loont de wereld."*[21)]

In het congregatie-memoriaal schrijft broeder Januarius v.d. Pauw over de opvoeding van de pupillen in die eerste jaren op Stokershorst als volgt: *"Met veel geduld en tact van de zijde van de opvoeder is van de meeste jongens iets goeds te maken.*
Toch sluit dit nog niet uit dat men bij sommige jongens niet altijd met een vermaning of ernstig woord klaar komt. Disciplinaire straffen moesten wel eens worden toegepast, vooral als het ontvluchting betrof, brutaliteit, koppigheid, moedwillige vernielzucht, slechte taal e.d.. Het laat zich gemakkelijk begrijpen dat jongens, die een vrij en ongebonden leven hebben geleid in de grote stad, zich niet plotseling zonder slag of stoot laten omtoveren. Enige dagen opsluiting, met soms om de andere dag op water en brood, werd bij weerbarstige en stugge karakters zo nu en dan toegepast, vooral bij jongens, die op oudere leeftijd in het gesticht werden opgenomen en waarvoor een algehele heropvoeding dringend noodzakelijk was. Veel hing af van het milieu, waaruit de knaap voortkwam, het misdrijf, waarom werd ingegrepen en vooral de leeftijd bij opname."

En dan citeert Januarius uit oude aantekeningen het volgende: *"Beleefdheid en dankbare stemming ontbreekt de jongens niet. In hoofdzaak ontbreekt bij velen de lust in het leren en de ernst. Lichtzinnigheid en*

Vanwege zijn verdiensten werd Broeder Overste Theodorus in 1907 benoemd tot ridder in de orde van Oranje Nassau.

BOEFJE

Landelijke bekendheid kreeg Stokershorst door het in 1903 verschenen boek *"Boefje"* van M.J. Brusse. Welke Nederweertenaar kent niet de tekst, waarin Brusse zijn reis naar Stokershorst beschrijft?[a)]

" 't Paard trok ons van Brabant Limburg in, al maar rustigjes verder, tot aan een vaart, strakke waterbaan, als langs een lineaal dwars door de hei gesneden, die ongestuit doorschuift aan weerskanten. Daar is de wereld hei en lucht, in tweeën gedeeld door die stalig blauwe vaart, waar rechts een wit wegje naast meeloopt. 'n Enkele reiger zweefde er in rust door de eindeloosheid.
En de wind suisde, als ademgeluid van een die te slapen ligt, lome stilte aan, door teer zilverige berkjes, en 't geritsel van hoog groen riet, met lisgeel, om een heiplas, waar witte wolken in spiegelen. Jonge mastbosjes staan er samen sprookjes te spelen, elk boompje met z'n bloesemkaarsjes; en juichend gouden bremstruiken; blonde zandplekken en helzonnige opgewaaide heuvelingen in 't mossige bruin, tot de stille verte, wazig blauwend, waarin nog even teer een eenzaam boompje zich opstrekt.... Daar nu leeft straatvogel Boefje!
Als een blok staat het huis aan de overkant van die vaart. 't Paard houdt er van zelf op, omdat hij een huis ziet... Stil, ingetogen huis, vroom door de starende spitsboogramen, met strakke witte gordijnen. Katholiek huis, maar helemaal niet als een gesticht. Het zou een woonhuis kunnen zijn van vroom-eenvoudige mensen, die graag in stilte rustig buiten leven. Met een zanderig, weinig belopen bleekblauw bordes voor de poort-deur."[b)]

Broeder Modestus verhaalt over *"Boefje"*, die wegens diefstal voor het gerecht moest komen, maar ontslagen werd van rechtsvervolging onder voor-

Boefje; tekening van T.A. Steinlen voor de eerste uitgave van het boek in 1903.

waarde dat de vereniging Pro Juventute zich verder zijn lot zou aantrekken, het volgende: *"Kort na de opening is Boefje als beschermeling van Mijnh. Brusse op St. geplaatst. Hij was no 10, dus de bevolking was nog niet groot. Een originele jongen, vol grappen, zeer complimenteus. Voor zijn jaren was hij groot van stuk; zijn tanig gelaat, breede kaken, groote afstaande ooren, bijna aaneensluitende wenkbrauwen: het type van degeneratie.*[c]

Toen hij als ± 14-jarige op school kwam, moest hij nog leeren lezen, dus r-oo-s roos enz. Ondergetekende trof hem nog op school aan bij zijn komst op Stokershorst in mei 1902. En toen Boefje in 't najaar van datzelfde jaar de school verliet om op de smederij geplaatst te worden, kwam hij me opzoeken met het volgende bedankje: Br. M., ik bedank u voor het onderwijs, dat ik van u genoten heb en ik hoop, dat de andere jongens er meer voordeel mee doen dan ik ermee gedaan heb. U ziet dus, hij had geen hoge dunk van zichzelf. Daar het in de smederij niet goed vlotte, is hij na eenigen tijd in den groententuin te werk gesteld. Dit heeft hij volgehouden tot zijn vertrek van Stokershorst naar Helenaveen, waar hij bij een tuinder werd geplaatst. Op Stokershorst werd nogal eens tooneel gespeeld. Zoo werd een keer opgevoerd: Sebastianus. Daarin vervulde Boefje de rol van Fulvio, den verrader, welke rol hij meesterlijk speelde."[d]

Vanuit Helenaveen ging Boefje terug naar zijn geboortestad Rotterdam, waar hij een betrekking kreeg bij de plantsoenendienst. Na het verschijnen van het boek kwamen er veel bezoekers naar Stokershorst, die Boefje wilden zien. De Broeders waren verre van gelukkig met het imago, dat de instelling kreeg door deze publiciteit. Lange tijd lag op het huis het stempel van tuchthuis, hetgeen voor de latere jongens, meestal voogdijkinderen, erg kwetsend was. Vooral rector Pubben zou zijn best hebben gedaan dit negatieve beeld van Stokershorst weg te werken.

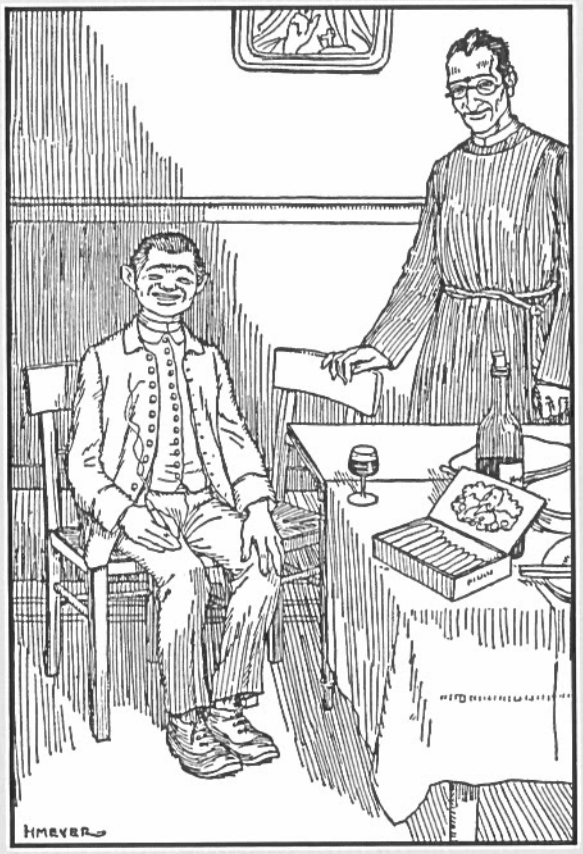

"Boefje" op bezoek bij broeder overste.

a) M.J. Brusse: Boefje, pag. 134.
b) In het fotoboek *"Ospel in oude ansichten"* geeft Jan Biezenaar een gedeelte van deze beschrijving. Alleen citeert hij verkeerd, waar hij Boefje straatvlegel noemt i.p.v. *"straatvogel"*.
c) In het boek van Brusse wordt Boefje een Lombroso-type genoemd, een type, dat zeer sterk allerhande degeneratieverschijnselen vertoonde, zoals een grote schedel, smal voorhoofd, vooruitspringende oogkassen, uit-steende jukbeenderen, grote onderkaak, onregelmatige inplanting der tanden, doorlopende wenkbrauwen, dubbele kruin, onevenredig groot gezicht. Kortom, volgens de toenmalige psychiater, het standaardtype van een, die tot misdadiger voorbeschikt scheen. (pag. 77)
d) Broeder Modestus: *Aantekeningen over "Boefje"*, 21 augustus 1931.

oppervlakkigheid zijn tamelijk algemene eigenschappen. In het algemeen is het gedrag in de inrichting voldoende. Zeer velen echter, vooral als zij naar de grote steden terugkeren, vallen min of meer in hunzelfde fouten terug. Dit te spoedig terugkeren naar plaatsen, vanwaar de jongens komen, zal in het vervolg meer belet moeten worden, vooral nu de Regering ons zelf de jongens toevertrouwt. Praktisch dienen deze knapen tot hun meerderjarigheid uit het grote stadsleven geweerd te worden. Plaatsing bij een patroon of gezin in een kleine plaats verdient de meeste aanbeveling als zij het gesticht verlaten."[22] Zo ongeveer was de visie der broeders op mentaliteit en houding der leerlingen in die eerste tien jaren van Stokershorst.
Alhoewel men van buitenaf dacht te maken te hebben met een tuchtschool, een mening die in niet geringe mate werd versterkt door het verschijnen van het boek van M.J. Brusse, *"Boefje"*, binnenshuis was dit nauwelijks te merken; de sfeer tussen broeders en jongens was meestal goed te noemen. Naar goed gebruik uit die dagen droegen de jongens van het gesticht een uniform; men kon aan het uniform zien uit welke inrichting men kwam. Als een der eerste instellingen in ons land heeft Stokershorst met deze gewoonte gebroken. Dit typeert de sfeer, welke in die dagen geheerst zal hebben. Rond 1915 krijgen de jongens *"fantasie-pakken"*, waarop ze volgens de kroniekschrijvers bijzonder trots waren.[23]

Uitbreiding
Aan de inrichting van het huis bleek toch het een en ander te schorten. Met name de smederij in huis bezorgde nogal wat overlast. Al spoedig werd dan ook besloten deze over te plaatsen naar de oude boerderij. De gestage toename van het aantal inwoners deed ook het gebrek aan ruimte voelen in de kapel. In het najaar van 1904 werd begonnen met de bouw van een nieuwe kapel, ontworpen door de architekt Jos Hegener uit Amsterdam. Op 9 mei 1905 werd door B.J. Schrandt, de toenmalige algemene direkteur der congregatie, de eerste steen gelegd. In deze steen werd een loden buis gemetseld met een oorkonde, waarbij tevens enige munten werden ingesloten, bestaande uit enkele dubbeltjes en kwartjes. Hierover werd later de opmerking gemaakt: *"Als hij maar goed vast zit, anders halen ze hem er nog uit....."*[24]
Op 17 september 1905 vond de plechtige consecratie plaats door Mgr. Callier, die inmiddels bisschop van Haarlem was geworden. De kapel was opgetrokken in neo-romaanse stijl. Het ruime priesterkoor deed zeer weldadig aan. De kapel was de trots van het huis. *"In 1909 werd de kapel verrijkt met het prachtige altaar uit het atelier van den beroemden Doctor Cuipers. Deze heer ontwierp ook een plan voor een preekstoel, doch de uitvoering is achterwege gebleven en tot op heden is nog in eere de preekstoel destijds gekocht voor 5 heele guldens"*, aldus broeder Modestus Gomes.[25]
Maar ook op ander terrein deed het ruimtegebrek zich voelen. Daarom werd in 1909 een nieuwe lagere school gebouwd met drie lokalen, waarin ook al spoedig lekenonderwijzers les gaven. De werkplaatsen in het hoofdgebouw bleken nog steeds veel overlast te bezorgen. In 1910 kwam een geheel nieuwe afdeling tot stand, waarin waren ondergebracht de afdeling ma-

De kapel was de trots van het huis!

HERMAN MAAS EN STOKERSHORST

In januari en februari 1905 schrijft Herman Maas, de beroemde of zo men wil beruchte Ospelse onderwijzer, woonachtig te Nederweert, in De Vacature, een blad voor het onderwijs, drie artikelen over Stokershorst, dat toen net in de belangstelling was komen staan door het boek van M.J. Brusse. In deze artikelen schetst Maas een zeer positief beeld over Stokershorst, beschrijft zijn tocht per fiets naar Stokershorst zeer uitgebreid op de manier zoals Brusse het deed, vertelt over de geschiedenis van het huis en de primitieve toestand, toen de eerste broeders zich er vestigden, waarna hij uitgebreid ingaat op het werk der broeders en het gunstige resultaat hiervan op de jeugdige *"misdadigers"*, waarbij de aanhalingstekens van Maas zelf afkomstig zijn.[a] Kortom, hij is bijzonder positief over deze *"oase in de woestijn."*

Toch viel deze artikelenreeks niet in goede aarde bij iedereen. In de Limburger Koerier werd Maas duchtig gekapitteld door W.D. Kerssemakers, de pastoor van Helenaveen. Maas schreef weliswaar heel positief over het werk der broeders, maar hij vergat het belangrijkste, want het streven van de broeders is volgens Kerssemakers *"geenszins op de eerste plaats die verstootelingen eenmaal wederom als nuttige burgers aan de Maatschappij terug te geven, maar hoofdzaak is: in de jeugdige afgedwaalde zielen geloof en godsdienst opnieuw te doen ontkiemen en aan te kweken waaruit dan vanzelf levens- en lotsverbetering zal volgen."* Volgens Kerssemakers wordt al dit goeds door Maas weer *"met de ongenietbare saus van neutraliteit overgoten."*[b]
Dat kon Maas natuurlijk niet op zich laten zitten en hij schreef een furieuze ingezonden brief, waarin hij Kerssemakers verdietste dat, als het waar was wat hij schreef, het met de verhouding van de Limburgse en Brabantse bevolking tot het ware geloof, wel allerberoerdst moest uitzien, gezien de heersende toestanden. Dit artikel werd niet geplaatst; dat zal nauwelijks verwondering wekken als men de strekking van de ingezonden brief kent en weet dat pastoor Thissen uit Amstenrade hoofdredacteur was van de Limburger Koerier.
Zo schreef Maas: *"Gezien de toestanden in het Zuiden, Limburg en de Brabantsche Peelstreken, – de knoeierijen van de gemeentebesturen, het zuipende, vechtende, huichelende, liegende, bedriegende, kwaadsprekende, lasterende, zich bij gelegenheden van kermis, bruiloft, carnaval, enz. overgevende aan sexueele ongebondenheden, – is het Zuiden dus nog altijd niet tot het ware geloof gekomen."*
Tegelijkertijd zond Dr. Schmidt, een vriend van Maas, eveneens een ingezonden brief in zeer beheerste stijl, die echter evenmin werd geplaatst.

Uit de aantekeningen van Maas blijkt, dat pastoor Kerssemakers niet bepaald zijn beste vriend was. Ook de arbeiders uit Helenaveen zouden niet veel opgehad hebben met hun pastoor. *"Den vorigen Zondag nog waren een troepje veenarbeiders met peelmeiden aan dèn boemel geweest. Nog op klaarlichten dag gingen die meiden op straat in een rij, met het gezicht naar de pastorieramen, gehurkt, de rokken hoog omhoog, (zonder onderbroek) haar behoefte zitten doen, de kerels stonden erbij te brullen van het lachen."*
De pastoor meende kennis van zaken omtrent Stokershorst te hebben omdat *"ik in overleg met Broeder-Overste van Stokershorst het Boefje onder mijn parochianen tel en daardoor in staat ben van nabij de vruchten te zien, die de Godsdienst er in heeft gebracht."*[c]
Van kennissen kreeg Maas te horen dat de artikelen in De Vacature veel te positief waren.[d]
In een aantekening van juli 1941 schrijft Maas: *"Dat Boefje (van Kempen) een tijdje in Helenaveen heeft gewerkt als tuindersknecht, dat weet ik wel. Ook, dat hij al gauw de groote vlakte weer opging, dus, dat het met dat 'ware geloof' ook al niet bijzonder goed gevaren was!"*[e]

a) KDC Nijmegen, Map Maas met de artikelen in De Vacature van jan./febr. 1905.
b) Dam J.P.A. en J.M.W.G. Lucassen, *H.H.J. Maas: onderwijsman, literator en journalist*, pag. 36.
c) KDC Nijmegen, Map Maas; brief aan H.N. Ouwerling, d.d. 8 juli 1905.
d) KDC Nijmegen, Map Maas; in zijn aantekeningen schrijft Maas hierover: *"Nog maar enkele dagen zijn er voorbij, sedert het slot-artikel in "De Vacature" geplaatst is, of ik krijg al van verschillende personen in het Land van Weert te hooren, dat mijn beschrijving van "Stokershorst" veel te mooi is, want niet overeenkomstig de waarheid. De marechaussee van Weert heeft de handen vol met de opsporing van "de boefjes", die er telkens en telkens weer tusschen uitknijpen en dan rondzwerven."*
e) KDC Nijmegen, Map Maas; aantekening van juli 1941.

chine-bankwerken, timmeren, schilderen en later ook de afdeling electrotechniek.
Tevens werd een nieuwe badinrichting gebouwd met douche- en kuipbaden, want de rijksinspekteur Mr. L. Basquin, geen onbekende op Stokershorst vanwege zijn regelmatige inspektiebezoeken, had aangedrongen op meer reinheid bij de jongens. Het gevolg was dat een echte badinrichting werd gebouwd met stortbaden en badkuipen. Dat was in die tijd iets heel bijzonders. Indertijd had vader Schrandt, zoals de algemene direkteur werd genoemd, lichtelijk beschaamd opgemerkt *"dat de broeders op de Heibloem tot nu toe de slaapzalen voor de inspekteur gesloten hadden kunnen houden; ze zouden anders zeker zijn afgekeurd."*[26]

Omstreeks deze tijd werd de oude boerderij gesloopt. Door de toename van het aantal pupillen – er waren begin 1910 reeds 40 regeringspupillen en 43 voogdijkinderen – was het noodzakelijk meer voedsel te kunnen produceren. Daarom werd steeds meer woeste

grond ontgonnen, terwijl de veestapel werd uitgebreid. In 1913 werd begonnen met de bouw van een nieuwe koe- en varkensstal. In 1915 volgde de bouw van een oogstschuur, waarin tevens een nieuw washuis werd ondergebracht. Hier bevonden zich ook de paardenstallen en de bergplaats voor karren en landbouwgereedschap. Ook werd druk gedaan aan bosbouw. Was er in 1903 nog maar 5 ha. bosbeplanting, in 1919 was dat reeds 24 ha. Daar de droge heidegronden te weinig vocht bevatten voor een goede oogst, werd vergunning aangevraagd voor het leggen van een duiker vanuit het kanaal, zodat via pijpleidingen de grond kon worden bevloeid. Op 15 november 1912 werd de vergunning verstrekt; de duiker werd gelegd tussen km-paal 7 en 8. De brede lanen rond Stokershorst gaven het geheel het aanzien van een soort parklandschap. Zo was er binnen twee decennia op Stokershorst heel wat veranderd. Maar ook in de volgende periode zou nog veel gebeuren. Er was geen sprake van rust in de werkzaamheden en daarom was de uitdrukking rust-roest geenszins van toepassing op de broeders van Stokershorst.

Oorlogstijd

Zoals overal elders brachten de oorlogsjaren 1914-1918 ook voor Stokershorst de nodige problemen met zich mee, maar echt gebrek heeft men er niet gekend. In die *"hongertijd"* moesten de Heibloem en Stokershorst met peulvruchten en aardappelen de andere huizen van de congregatie bijstaan.[27)]

In oktober 1918 brak in Nederland de Spaanse griep uit en vooral op de Heibloem waren veel slachtoffers te betreuren. Hier was het aantal zieken zo groot dat op het feest van Allerheiligen de broeders en jongens van Stokershorst de plechtige H. Mis moesten komen verzorgen.[28)] Een groot probleem in die dagen was de verlichting, die toen buiten de grote steden nog voor het grootste gedeelte bestond uit petroleumlampen. Door de oorlog was er nauwelijks petroleum te krijgen en kaarsverlichting voor zo'n groot gebouw en voor zoveel personen was niet mogelijk. Daarom werd besloten, ondanks de hoge prijzen voor de elektro-technische materialen, zelf een elektrische centrale aan te leggen. Het memoriaal zegt hierover het volgende: *"alsof het een St. Nicolaasgeschenk was, kwam op 6 december per schip de eerste zuiggasmotor op Stokershorst aan. Daar spoed een eerste vereiste was, werd een gedeelte van de boerderij ingericht als machinekamer. Het werk verliep dagelijks met snelle vorderingen, zodat reeds een maand later, op 6 januari 1919 het eeste elektrisch licht brandde op Stokershorst. Na maanden van sombere duisternis was er eindelijk licht, en dan zulk mooi licht....."*[29)]

Tijdens de oorlogsjaren werd de ontginning met kracht voortgezet, terwijl ook rekening werd gehouden met de aanleg van weilanden vanwege de uitbreiding van de veestapel. Medio 1915 waren van de 132 ha. grond reeds 65 ha. in gebruik en wel als volgt:

6,5 ha. bouwland
12,0 ha. weiland
38,0 ha. dennenbos
1,5 ha. tuingrond
2,0 ha. speelterrein
5,0 ha. wegen en sloten[30)]

Inmiddels kwam mede op aandringen van de overheid meer methodisch vakonderwijs tot stand. De broeders namen deel aan cursussen voor meester en gezel, terwijl voor de vakjongens geregeld herhalingscursussen werden gegeven. Dit resulteerde in 1919 tot de officiële erkenning van de vakschool door de overheid, waardoor subsidiëring kon plaatsvinden. Broeder Leonardus Geurs, een der werkers van het eerste uur, werd de eerste direkteur.

Probleem

In het midden der twintiger jaren ontstond een probleem tussen de congegratie en het liefdewerk voor kinderbescherming in Amsterdam, dat door broeder Borromeus als volgt wordt samengevat: *"Sedert de invoering der kinderwetten in 1905 was het praktisch voor de St. Vincentiusvereniging niet meer mogelijk rechtstreeks jongens op Stokershorst te plaatsen, daar haar statuten niet direkt gericht waren op de verzorging en verpleging van minderjarigen. De voogdijverenigingen verrezen overal en zo ontstond ook in Amsterdam het liefdewerk voor de kinderbescherming, met nagenoeg hetzelfde bestuur als dat van de St. Vincentiusvereniging. Er werd toen een contract afgesloten tussen de St. Aloysiusstichting ofwel de broederscongregatie en het liefdewerk van Amsterdam. In dit*

SUBSIDIE VOOR DE LAGERE SCHOOL

In het archief van de gemeente Nederweert bevinden zich enkele interessante documenten met betrekking tot een subsidie-verzoek van het St. Vincentiushuis volgens artikel 101 van de Lager Onderwijswet uit 1920.[a)]

Het bestuur van de St. Aloysiusstichting in Amsterdam had een voorschot van *f* 400,- aangevraagd voor zijn school op Stokershorst. Dit verzoek werd in de raadsvergadering van 13 april 1922 behandeld, samen met soortgelijke verzoeken van de bijzondere scholen van Nederweert-dorp en Ospel. Nederweert en Ospel krijgen het gevraagde subsidie, maar aan Stokershorst wordt het geweigerd en wel, volgens de notulen van de vergadering *"op grond van het feit, dat in gemelde school buitengewoon bijzonder lager onderwijs wordt gegeven in de zin der Wet."* In een officiële mededeling aan het bestuur in Amsterdam wordt de weigering als volgt gemotiveerd: *"overwegende dat deze aanvraag geldt voor een school, waarin uitsluitend onderwijs wordt gegeven aan Regerings- of voogdijkinderen"*. Met dat laatste zal wel bedoeld zijn, dat er sprake was van buitengewoon lager onderwijs en dat daarom de gemeente niet verplicht was tot vergoeding. Bij vele gelegenheden in het verleden is gebleken,

dat onze vroede vaderen weinig op hadden met het onderwijs, als dat de gemeente geld kostte.[b]

Nu had men in Nederweert buiten de waard, in dit geval het Amsterdamse bestuur, gerekend. Het bericht aan het bestuur was afkomstig van B en W en niet van de raad. Prompt kwam dan ook het bericht van het bestuur, dat de brief namens de raad geschreven had moeten worden en niet namens het college van B en W. Meteen daarna werd gereclameerd bij Gedeputeerde Staten in Maastricht, met als argument, dat geenszins vaststaat, dat we hier te maken hebben met buitengewoon lager onderwijs. In een brief van 14 juni 1922 aan G.S. schrijft het college van B en W over de weigering het volgende:

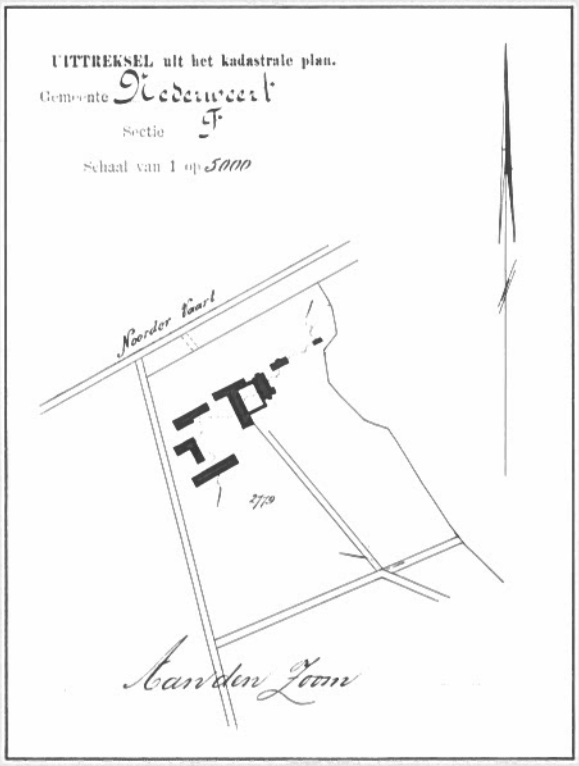

Zelfs voor het aanvragen van subsidie was een uittreksel van het kadastrale plan nodig (16 september 1921).

"Bij ons advies aan de Raad betreffende de aanvraag van "Stokershorst" hebben wij de zaak beschouwd uit het oogpunt van billijkheid en uit een wettelijk oogpunt.

1) Wat het eerste aangaat: het onderwijs daar gegeven, staat in geen enkel verband met eenig gemeentebelang. Het gesticht is een particuliere instelling, welke alleen tegenover het Rijk verplichtingen op zich neemt. Daarin worden kinderen opgenomen uit alle plaatsen en van elke leeftijd, meest boefjes uit de grote steden. Schoolgeld kan niet worden geheven. Het zou dus in hoge mate onbillijk zijn aan deze particuliere instelling gelden uit de gemeentekas beschikbaar te moeten stellen.

2) Wat het tweede betreft: Artikel 3, 5e lid der L.O wet 1920 zegt uitdrukkelijk, dat het buitengewoon lager onderwijs wordt gegeven in scholen, bestemd voor kinderen, die ... uit maatschappelijke oorzaak niet in staat zijn geregeld en met vrucht het gewone onderwijs te volgen of wier gedrag het noodzakelijk maakt hun buitengewoon onderwijs te doen geven. De kinderen op het gesticht "Stokershorst" voldoen aan de omschrijving in dit artikel en het daar gegeven onderwijs behoort derhalve tot het buitengewoon lager onderwijs."

En dat was het dan, zal men in Nederweert heb ben gedacht, maar de bestuurderen in Amsterdam lieten het er niet bij zitten en beschikten daar in de hoofdstad blijkbaar over invloedrijke vrienden. Op 20 juni valt er in de brievenbus van het Nederweerter raadhuis een brief van de Minister van Onderwijs, die vermeldt via de koningin vernomen te hebben van de weigering tot het verlenen van subsidie aan de St. Aloysiusstichting. Of er al dan niet sprake is van buitengewoon onderwijs, dat zal te zijner tijd wel uitgemaakt worden door het ministerie, maar tot zolang moet het gevraagde subsidie gegeven worden.

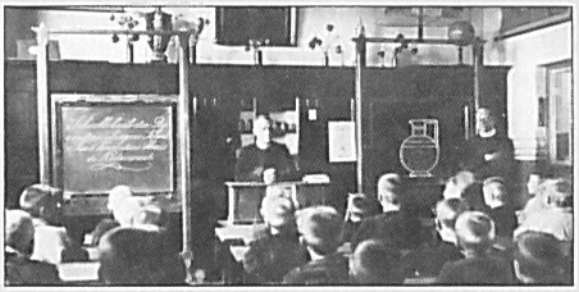

Lagere school ca. 1925.

Maar die van onze gemeente hebben harde koppen en in een brief van 10 juli wordt aan de minister het standpunt van B en W andermaal uitgelegd. Tevergeefs. Via de provincie wordt het gemeentebestuur opnieuw gemaand te betalen en uiteindelijk besluit de raad in de vergadering van 26 augustus 1922 het gevraagde voorschot alsnog toe te kennen. Dit wordt per brief van 15 september officieel gaan het schoolbestuur van Stokershorst meegedeeld. Tegen het einde van 1922 had echter nog geen betaling plaatsgevonden. Bij koninklijk besluit van 14 april 1923 wordt het besluit van B en W van 28 april 1922 ongeldig verklaard en toen zal de betaling wel niet lang meer op zich hebben laten wachten.....

a) G.A.N., no 1497.

b) Zie ook het artikel over de dorpsschool van Nederweert in de eerste helft der vorige eeuw door Mathieu Hermans, in Nederweerts Verleden, deel II. En dat het in de ons omliggende gemeenten geen haar beter was, zal duidelijk worden bij het lezen van hfdst. IV over ontwikkeling en onderwijs uit *De Donkere Gewesten* door H.N. Ouwerling.

contract stond ook vermeld dat bij voorkeur Amsterdamse jongens op Stokershorst zouden worden opgenomen. Het spreekt vanzelf dat sindsdien de verpleegden op Stokershorst voor het merendeel uit Amsterdamse jongens bestond.
Op de duur bleek dit echter te leiden tot ongewenste toestanden onder de jeugdige bewoners van Stokershorst. Vele van deze verpleegden kenden elkander dan ook al van tevoren eer zij in de inrichting werden opgenomen. Hieruit ontstonden voor het moreel van de jonge bewoners ongezonde toestanden. De aanleiding was vooral het terugzien van en de omgang met verkeerde kameraden van weleer. Het bestuur van de congregatie besloot dan ook het contract met het liefdewerk voor de kinderbescherming in Amsterdam op te zeggen. Wel zou men de jongens van het liefdewerk niet weren, doch de geest die van een zo groot aantal Amsterdamse jongens uitging en verkeerd werkte op de algemene geest onder de jeugd op Stokershorst, moest noodzakelijk worden geliquideerd."[31]
Daarna nam men meerdere jongens aan uit andere steden van het land, vooral voogdijpupillen, waardoor de sfeer onder de jongens op de duur veel beter werd. Ook werd met het bestuur van het liefdewerk voor kinderbescherming in Amsterdam overeengekomen, dat er geen jongens meer zouden worden opgenomen, ouder dan 14 jaar, terwijl het liefdewerk zich verplichtte de pupillen van Stokershorst terug te nemen, wanneer zij de leeftijd van 18 jaar hadden bereikt en de overste voor hen geen passende werkkring kon vinden.

Voortgang
Maar intussen stond de ontwikkeling op Stokershorst niet stil. Aan de elektrische verlichting bleken toch nogal wat mankementen te kleven, want geregeld viel op de meest ongelegen momenten de stroom uit, zodat het

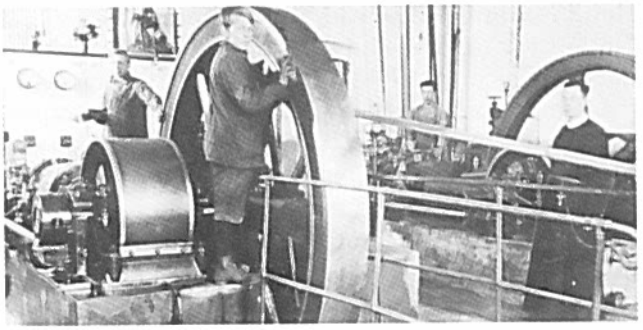

De machinekamer ca. 1920.

hele huis in volslagen duisternis kwam te zitten. Daarom werd hieraan de nodige aandacht geschonken. Ditzelfde was het geval met de waterleiding, die slechts in een klein gedeelte van het huis voorkwam. Zo moest het meeste water, vooral op de slaapzalen, iedere dag worden rondgedeeld.
Het aantal leerlingen was inmiddels gestegen tot 110. In december 1922 kreeg de kapel een flinke luidklok in de toren. In 1923 werd een nieuwe tuinschuur met bloemenserre gebouwd, terwijl bovendien nog enkele mooie beelden geplaatst werden in en buiten het huis.
Tuinbouwareaal en weilanden waren inmiddels uitgebreid tot 41 ha., dennenbos tot ongeveer 40 ha. Er bleef nog ruim 48 ha. over voor ontginning, maar deze zou toch nog enige tijd op zich laten wachten, daar er in 1924 nog maar enkele jongens werkzaam waren op de boerderij. De stadsjeugd, die op Stokershorst het merendeel der bewoners uitmaakte, voelde zich meer aangetrokken tot de technische vakken. Men was zelfs verplicht met lekenkrachten te gaan werken op de boerderij.[32]

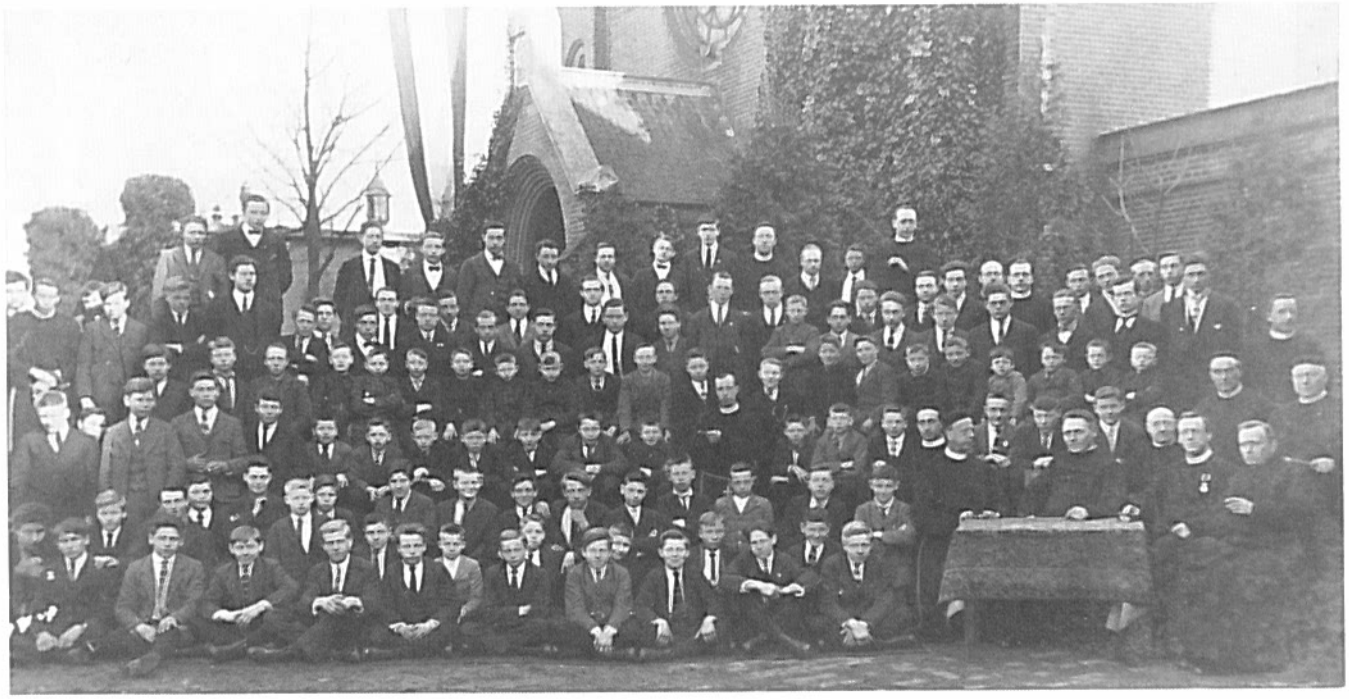

Groepsfoto van alle bewoners bij gelegenheid van het 25-jarig bestaansfeest, 19 maart 1925.

Het 25-jarig bestaan van Stokershorst

Op 19 maart 1925 vierden de bewoners van Stokershorst met de nodige luister het 25-jarig bestaan van de inrichting. Alom werd de loftrompet gestoken over hetgeen de broeders in die 25 jaar tot stand hadden gebracht. Het register van pupillen geeft aan dat er tot dat jaar maar liefst 523 jongens aan de zorgen van de broeders waren toevertrouwd, waarvan er op de feestdag nog 117 aanwezig waren.

Hierbij moet niet uit het oog worden verloren, dat veel jongens 10 tot 12 jaar op Stokershorst verbleven. Uit kontakten met dankbare oud-pupillen bleek, dat het werk niet voor niets was geweest.

Een trotse broeder Januarius schrijft dan ook in zijn memoriaal: *"En al mogen niet alle verpleegden trouw zijn gebleven aan de beginselen daar aangekweekt en aangeleerd, het lijdt geen twijfel of het goede zaad in hun jongenszielen uitgestrooid, zal eenmaal vruchten afwerpen, zo niet voor de tijd, dan toch zeker voor de eeuwigheid. En als we daarbij bedenken dat het vooral de armsten onder de armen zijn, die hier werden verpleegd, jongens, die door hun omgeving en omstandigheden vaak absoluut verkeerde denkbeelden van levensplichten en levenseisen in zich hadden opgenomen en die dikwijls vijandig en achterdochtig stonden tegenover de katholieke godsdienst, dan mag de congregatie zich gelukwensen met de arbeid op Stokershorst verricht."*[33]

Bovendien was er veel gepresteerd in materieel opzicht. Bewonderenswaardig zijn de prestaties geweest op het gebied van ontginning, akkerbouw, veeteelt, tuinbouw en het nijverheidsonderwijs.

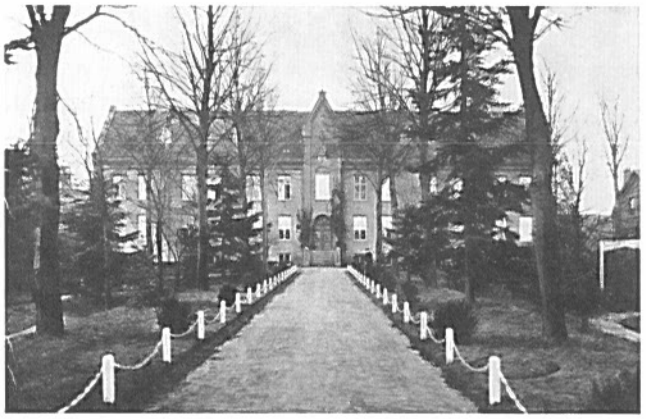

Het hoofdgebouw in 1925.

De smederij in 1925.

Het hoofdgebouw, ca. 1925, vanuit een ander gezichtspunt.

Bloeiperiode

Moeten we de eerste 25 jaren beschouwen als een periode van pionieren en hard werken, de periode van de jaren dertig kunnen we zien als de bloeiperiode van Stokershorst. Nog steeds nam het aantal leerlingen toe, terwijl ook de accommodatie werd uitgebreid.[34]

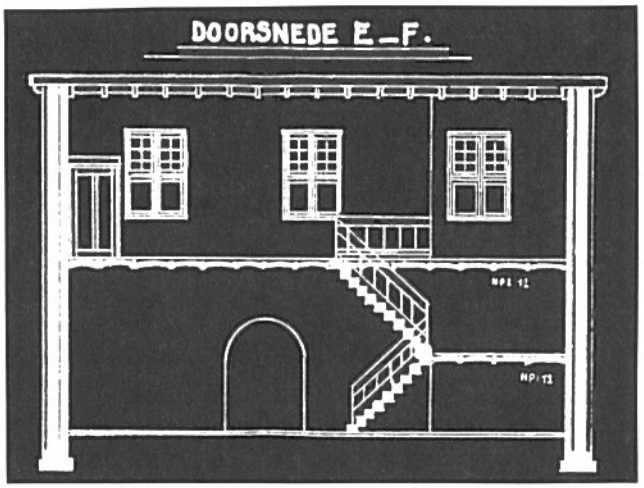

De trappenhal op de bouwtekening van 1932.

Na een brand in de boerderij in 1929 werd deze in 1930 geheel vernieuwd. Aan de verbetering van de watervoorziening werd hard gewerkt, aangezien het ijzerhoudende water verschillende zuiveringsprocessen moest ondergaan, voordat het als drinkwater geschikt was. Daar er plannen waren het aantal plaatsen voor pupillen uit te breiden tot 150 moest er een geheel nieuw verblijf worden gebouwd met daarboven een slaapzaal; deze kon op 22 december 1932 in gebruik worden genomen. Een jaar eerder was de afdeling metaalbewerking uitgebreid. De schaduwzijde van dit alles was, dat op Stokershorst een schuldenlast van *f* 71.000,- drukte.[35]

RECTOR MATHIAS PUBBEN

Van 1917 tot 1926 was Mathias Pubben, afkomstig uit Nederweert, rector op Stokershorst. Vanwege zijn zwakke gezondheid in mei 1917 van Limbricht naar Stokershorst overgeplaatst, was hij de juiste man op de juiste plaats. In tegenstelling tot vele van zijn mede-rectoren binnen de congregatie was rector Pubben zeer gezien, iemand, die zich alleen bemoeide met zijn taak als rector en het besturen van het huis aan broeder overste overliet.

"Voor de broeders was hij een raadgever en vriend, voor de jongens een vader en goed leidsman. Iedereen ging graag met hem om, vond bij hem steeds troost en sterkte. Na een kortstondige ziekte ontsliep hij als een vroom priester in het huis, waar hij sedert negen jaar zijn beste krachten wijdde aan allen, die hem van zo nabij kenden en beminden.

Voor zijn dood stelde hij persoonlijk orde op zaken, niet alleen geestelijk, maar ook stoffelijk. Hij regelde alles zelfstandig voor zijn begrafenis en het was zijn uitdrukkelijk verlangen dat zijn stoffelijk overschot zou mogen komen rusten op het kerkhof van het gesticht, waarmede hij was vergroeid in een eeuwige liefde. Hij verlangde dat hij na zijn dood zou rusten in het midden dergenen, aan wie hij heel zijn priesterhart en priesterzorgen wijdde. Een speciaal vervaardigde grafkelder werd op het kerkhof aangebracht en drie dagen na zijn overlijden vergezelden allen hem naar zijn laatste rustplaats." [a]

Nog steeds overheerst het grafkruis de begraafplaats van Stokershorst.[b] Op de grafsteen werd de volgende tekst ingebeiteld:

Hier werd begraven den 9e Maart 1926
De W.E.H. Mathias Hubertus Pubben
Rector van Stokershorst sinds Mei 1917
Geboren te Nederweert den 11e Aug. 1882
Onttrokken aan de innige liefde
van zijn broeder Louis Pubben
en zijn nicht Anna Pubben
Betreurd door de Eerw. Broeders
Leiders van het St. Vincentius Huis
en door zijne dierbare jongens
die in hem een vader verloren
Zijne vrome priesterziel
ontvlood den 6e maart 1926
het stoffelijk omhulsel
dat naar zijn wensch
rust in de nabijheid dergenen
aan wie hij priesterhart en zorgen wijdde
R.I.P.

a) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 20.
b) Zie ook: Nederweerts Verleden, deel II, pag. 35/36 en *Neeweert van Vreuger* d.d. 5 jan. 1984.

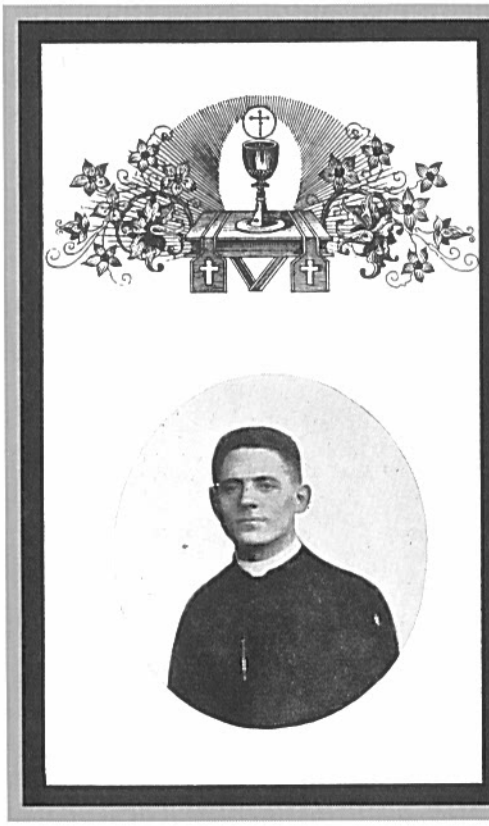

In het Misoffer der Priesters en in de gebeden der geloovigen wordt aanbevolen de ziel van zaliger
den Wel. Eerw. Heer
Mathias Hubertus PUBBEN.

Geboren te Nederweert 11 Augustus 1882 Priester gewijd te Roermond 4 April 1908; was achtereenvolgens Rector te Baarlo , kapelaan te Beesel en Limbricht en werd den 2 den Mei 1917 , rector v. h. St. Vincentius-huis te Stokershorst, gem. Nederweert, en stierf aldaar 6 Maart 1926 van de H. Sacramenten voorzien.

Des priesters lippen zullen waken over de Wijsheid, en uit zijn mond zal men Gods wet vernemen. (Mal. II. 7.)

Voorwaar, Ik zeg U : Wat gij aan één van deze mijne geringste Broeders gedaan hebt , dat hebt gij aan Mij gedaan . (Mth. xxv. 40)

Zalig zijn de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid vinden . (Math .v .7.)

Wat is toch uw leven? . . . een weinig onbeduidende rook , die weldra zal verdwijnen (Jac . iv . 15)

Gij zijt mijn geduld, o Heer ! Op U heb ik vertrouwd vanaf mijne jeugd; verlaat mij niet als mijne kracht zal breken.

Hij is de Heer! Wat Hem goeddunkt,volbrenge Hij !(1 Reg. III . 16 .)

En de bloem is gevallen , want de adem des Heeren blies er over! (Isäi . xL . 7 .)

Mijn dierbare Broeder en bloedverwanten, die ik zoozeer heb lief gehad en ook Gij allen , aan wie mijn Priesterhart was gehecht, bidt voor mij; eenmaal zullen wij elkander in Gods Liefde wedervinden!

Zoet Hart van Jezus wees mijne liefde(300 d.afl.
Zoet Hart van Maria wees mijn heil (300 d.afl.

Druk: P. H. van Deursen, Koster, Nederweert

Boerderij-complex.

Niet alleen internen bezochten de nijverheidsschool; ook vanuit de omliggende dorpen kwamen veel externe leerlingen de school bezoeken. Heel wat jongens uit onze omgeving danken aan Stokershorst hun opleiding tot degelijke vaklieden.
Ondanks de vele positieve elementen werd Stokershorst door velen nog steeds gezien als een tuchtschool voor jeugdige criminelen. Het boek van Brusse had hiertoe, onbedoeld, in niet geringe mate bijgedragen. Het was rector Pubben die reeds in 1919 zich boos maakte over de vele negatieve publiciteit, die door het boek Stokershorst ten deel viel.[36] In het begin der jaren dertig was het vooral broeder Richardus A.H. van Agten een doorn in het oog. Voortaan zou slechts gesproken worden van het St. Vincentiushuis of kortweg 'S.V.H.', terwijl de naam Stokershorst zoveel mogelijk achterwege moest blijven.[37] Er waren in die tijd immers nauwelijks regeringskinderen, die het een en ander op hun kerfstok hadden, zoals in de beginperiode der instelling. De preventieve kinderwetten hadden hun heilzame invloed uitgeoefend.

Vignet van de congregatie.

Sport, spel en ontspanning
Vanaf het eerste begin werd veel gedaan aan de recreatie voor de jongens. Vooral voetballen was populair bij broeders en jongens. In de kronieken staan lange verhalen over de inspanningen, welke men zich moest getroosten het eerste voetbalveld aan te leggen en later weer te verplaatsen.[38]
Op 17 maart 1926 werd officieel een voetbalclub opgericht, die de naam kreeg van A.D.O., Alles Door Oefening. Oprichter was broeder Paschalis Scholte. Regelmatig werden toen over en weer wedstrijden gespeeld met clubs uit de omgeving, o.a. tegen Olympia, de toenmalige voetbalclub uit Ospel en natuurlijk Merefeldia. Over beide clubs wordt het volgende geschreven: *"Had Nederweert-Stokershorst aan A.D.O. een club, welke als sterk en sportief stond aangeschreven, ook de andere vereniging uit Nederweert (Merefeldia 2) was een niet te onderschatten tegenstander en maakte onder het bestuur met den heer J. Smeets als secretaris een bloeitijdperk mede. Van die tijd 1929-1934 zien we Merefeldia dan ook nog al eens op Stokershorst verschijnen. Ook Ospel had in die tijd een aardige voetbalclub. Jammer echter schijnen deze verenigingen met moeilijkheden te kampen te hebben, want na korte of langere tijd zinkt alles weer weg om zo nu en dan weer eens op te leven."*[39]

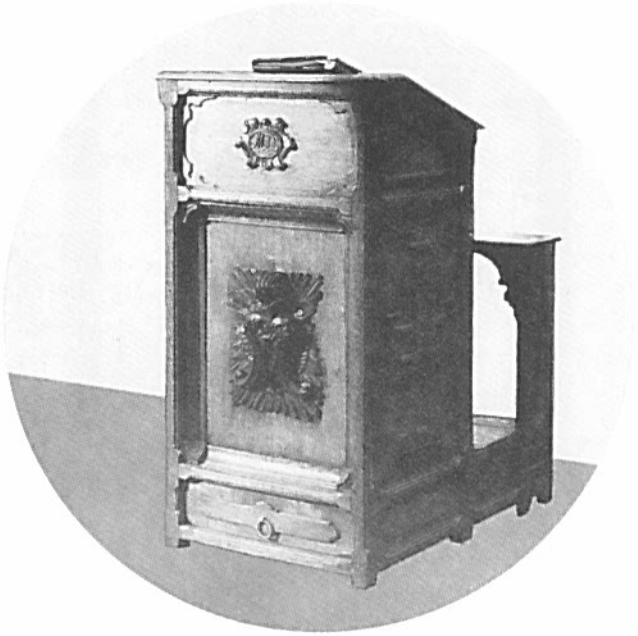

Deze katheder, leesgestoelte, heeft o.a. gestaan in de eetzaal van Stokershorst. Tijdens de maaltijden werd hieraan voorgelezen. Vervaardigd door broeder Lambertus J. de Jong in 1884.

Fanfare St. Caecilia.

In het archief bevond zich *"een lange brief van den heer Smeets, als dank voor een huldetuiging aan Merefeldia, dat in dat jaar* (1931) *kampioen was geworden van hun afdeling"* en waaruit blijkt dat er hartelijke betrekkingen bestonden tussen beide clubs.[40] Dat blijkt ook

uit het feit dat bij gelegenheid van de viering van Koninginnedag 1930 de R.K.S.V. "Merefeldia" kinderfeesten organiseerde en de gymnastiekvereniging van Stokershorst in de pauze demonstratie-oefeningen ten beste gaf. Het gebeurde zelfs dat op nationale feestdagen de broeders en de jongens met de fanfare voorop te voet naar Nederweert trokken om deel te nemen aan de optochten.
En lees wat Jos. Kirkels ons schrijft: *"Met bezienswaardige voorzieningen als parken, tuinen, volières, dierenparkjes en sportakkommodaties was Stokershorst een lustoord naar onze begrippen.*

65-plussers bewaren heerlijke herinneringen aan de tijd, toen zij als ± 12-jarigen met het clubje UVO werden uitgenodigd voor voetbalwedstrijden.
UVO was een "wild" clubje van jongens uit De Straat. Niks statuten of bestuur. Enkele ouders coachten.
In een weiland van Fons Timmermans aan de Wieërtersteeg bij de Bengele mochten de spelertjes ronddartelen. Fons zorgde met zijn vrachtautootje voor het vervoer; op zich een evenement. Hoogtepunten uit een jongensdroom.
E.e.a. bleek een kweekvijver voor Merefeldia. Meerdere spelers maakten later deel uit van teams van Merefeldia, die tegen "stoks" in het veld kwamen. Altijd op vriendschappelijke basis, nooit in competitie-verband. Resultaten kunnen die vroegere spelers zich niet herinneren. De van grote gastvrijheid getuigende welvoorziene koffietafel overheerst alle andere herinneringen. Die werd in de rust gereserveerd en op zeer gretige wijze alle eer aangedaan...." [41]

Dat ook anderszins invloeden vanuit Stokershorst tot het Nederweerter voetbal doordrongen, wordt duidelijk bij het bestuderen van de jubileumuitgave 1988 van Sportmix, het clubblad van R.K.S.V.O.. Daarin staat vermeld dat de grondlegger van deze vereniging, Nol van der Geld, die als voogdijkind op Stokershorst had gewoond, na de officiële oprichting in maart 1948 als eerste voorzitter aantrad.[42]

Muziek hoort bij het leven en niet anders was het op Stokershorst. Alhoewel geregeld zanguitvoeringen plaatsvonden, voelde men toch meer voor instrumentale muziek. In 1930 werd door broeder Fabianus Groothof als overste van Stokershorst het initiatief genomen tot de oprichting van de fanfare Caecilia. Onder de bekwame leiding van broeder Joachim Bouwmeester als direkteur en broeder Macarius van Son als assistent werden in korte tijd goede resultaten geboekt. Toen aan het begin van de oorlog de fanfare werd ontbonden, telde het gezelschap ruim veertig muzikanten.[43]

Ook bestond op Stokershorst de verkennerij, waarbij broeder Richardus van Agten het voortouw had genomen. Op 21 november 1933 werd de afdeling officieel geïnstalleerd. De zolder van de boerderij diende als clublokaal, maar later werd een echte blokhut gebouwd, die door Mgr. Lemmens plechtig werd ingezegend. Meerdere broeders volgden een leiderscursus, omdat men inzag dat deze vorm van vrijetijdsbesteding met name voor de jongere pupillen zeer karaktervormend was.

Spelevaren op de Noordervaart onder het toeziend oog van broeder Amatus Koomen.

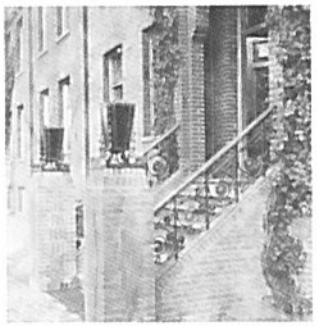

De hoofdingang ca. 1930.

Jongensverblijf ca. 1935.

Aan de overzijde van het kanaal, schuin tegenover de inriching, bevond zich een flink bassin. Hier werden een aantal kleedhokjes neergezet, zodat de jeugd er volop kon zwemmen, derhalve het eerste zwembad in Nederweert. Vooral op de zomeravonden werd er druk gebruik van gemaakt en *"keerden de jongens na hun dagtaak geheel fris huiswaarts."*[44]

Moeilijkheden
Ondanks de bloei in de jaren dertig deden zich tussen de broeders onderling moeilijkheden voor. Over de toestand op de Heibloem en Stokershorst was de algemene overste, broeder Caspar Leusen, de eerste broeder in deze funktie, niet tevreden. In 1933 schreven broeders van Stokershorst bij het bezoek van Mgr. Taskin, die op verzoek van de bisschop van Haarlem een visitatie hield, brieven, waarin medebroeders bij de bisschop zwart gemaakt werden.[45]
Overste Fabianus Groothof gaf over de toestand op Stokershorst een, zeker voor die tijd, opmerkelijke verklaring. *"Voor een buitenstaander lijkt de orde en tucht niet schitterend. Dat komt omdat er naar een zelfstandige opvoeding wordt gestreefd, daar heeft de tucht onder te lijden. Broeder Paschalis, de hoofdsurveillant, past een systeem van vrije opvoeding toe. Zijn metho-*

ST. VINCENTIUS-GESTICHT
„STOKERSHORST"
NEDERWEERT

PROSPECTUS

DIRECTIE TE VOORHOUT BIJ LEIDEN
BISSCHOPPELIJKE NIJVERHEIDSSCHOOL
POSTREKENING 118872

DOEL

Het doel van deze liefdadige instelling is: jongelingen wier opvoeding, om de een of andere reden door de ouders niet kan worden waargenomen, tot brave Christenen en nuttige leden der Maatschappij te vormen.

Jongelingen die als onzedig bekend zijn, worden niet opgenomen, en zij, waarvan na de opname blijkt, dat ze gevaarlijk zijn voor hunne omgeving, worden weder verwijderd.

Deze zoo heilzaam werkende Instelling is, onder opperleiding van Z. D. H. den Bisschop van Haarlem, toevertrouwd aan de Broeders der Congregatie van O. L. Vrouw van Zeven Smarten, waarvan het Moederhuis is gevestigd in de Bisschoppelijke Nijverheidsschool te Voorhout.

De Jongelingen worden opgeleid zoowel voor den Land- en Tuinbouw als tot verschillende ambachten.

Zij kunnen in het gesticht blijven tot hun negentiende jaar. Als zij vroeger in hun eigen onderhoud kunnen voorzien, zal de Broeder Overste den Borg of Aanbeveler daarvan in kennis stellen, opdat deze voor zijn protegé een passende betrekking zal kunnen zoeken. Op verzoek belast de Br. Overste zich ook gaarne met de plaatsing in een betrekking in overleg met den Borg.

Titelpagina van de prospectus en het doel der instelling.

de is niet zonder meer toepasbaar in andere huizen. Er zijn huizen die in navolging op hun eigen houtje te werk gaan. De jongens mogen pedagogisch niet als proefkonijn gebruikt worden. Het toezicht bij de jongens is niet altijd voldoende."[46]

Ook uit andere huizen kwamen berichten over spanningen, tegenstellingen en misbruiken. De congregatie werd geplaagd door een generatiekloof. Oude broeders hielden stug vast aan oude gewoonten en hadden een afkeer van het nieuwe. De jongeren dweepten juist met de nieuwe ideeën op opvoedkundig gebied en waren te radicaal in het verwerpen van het oude. Ze wilden van hun oudere confraters, die toch een levenslange ervaring hadden, weinig of niets aannemen. Ondanks een boetepredikatie van de algemene overste ging de situatie er niet op vooruit, want in februari 1936 kwam pijnlijk aan het licht dat tekortkomingen op Stokershorst bij de inspectie bekend waren. Den Haag dreigde zelfs met het intrekken van subsidie. Er was hun ter ore gekomen dat de zedelijke toestand onder de jongens veel te wensen zou overlaten. De inspektie eiste, maar ging daarmee haar boekje wel te buiten, dat rector A. van den Bosch medezeggenschap in *"het huiselijk beheer"* kreeg. Dit wekte de argwaan van de algemene raad van de congregatie op, die op haar beurt het onsympathieke en ontaktische optreden van de rector hekelde.[47]

En zo traden eveneens aan het licht de steeds terugkerende problemen tussen de rectoren, als afgevaardigden van de bisschoppen en de oversten, die hun huizen zonder inmenging van de rectoren wilden besturen.

De verstandhouding tussen het bisdom Roermond en de congregatie was door toedoen van rector van den Bosch zeer slecht geworden, zo slecht zelfs, dat vader Caspar in een brief de rector *"een onrustig en impulsief man"* noemde en het vertrouwen in hem opzegde. Deze hele affaire strekte zich uit over meerdere jaren. In 1938 werd A. Adams tot rector van Stokershorst benoemd, maar ook met hem was men niet erg gelukkig. In een brief wordt deze rector omschreven als *"een goedwillend maar benepen man, die overal zwaar aan tilt en verbittert raakt."*[48] Zelfs de secretaris van het bisdom Roermond, drs. L. Moonen, trok partij voor de rektoren en besluit een brief aan de bisschoppelijke gedelegeerde als volgt: *"Het gaat nu eenmaal niet, dat jongemannen achter de ploeg vandaan gehaald of uit de*

Hoofd b. l. school „Stokershorst".

Met ingang van 1 November j.l. is tot hoofd der bijzondere lagere school „Stokershorst" Nederweert benoemd dhr. B. Fijnaut, hoofdonderwijzer, laatstelijk werkzaam aan een bijzondere lagere school te Tegelen.

Uit de krant van 5 november 1937.

Verbetering weg Stokershorst.

Inzake verbetering van den weg bij Stokershorst had de heer Gubbels een schriftelijke vraag ingediend n.l. of het waar was, dat de ex-wethouder Kuepers daar eenige toezegging had gedaan, deze aangelegenheid in den Raad te brengen.

In hun antwoord zeggen B. en W. dat het Vincentiusgesticht in 1937 een aanvrage heeft gedaan tot die wegverbetering.

Onlangs hebben de beide wethouders Wijen en Houben op Stokershorst deze kwestie besproken met wethouder Derks uit Heythuysen. De verbetering zou f 270 kosten, waarvan Heythuysen zou betalen f 70 en Nederweert f 200.

In een vergadering van B. en W. van Nederweert is daarna goedgevonden, mits goedkeuring van den raad, dat Nederweert zou betalen f 100, Heijthuijsen f 70 en de rest voor de stichting. Dit werd medegedeeld aan Stokershorst, waarop Stokershorst antwoordde, dat zij zooveel belang bij de verbetering niet hadden.

De heer Gubbels deelt mede, dat hij vernomen heeft, dat oud-wethouder Kuepers indertijd toezegging moet hebben gedaan aan de Broeders van Stokershorst.

De heer Kuepers ontkent, ooit met een broeder van Stokershorst te hebben gesproken. Wel heeft hij een telefonisch onderhoud gehad met wethouder Derks uit Heijthuijsen in deze.

Achteraf echter is gebleken, dat deze weg geen eigendom der gemeente is.

Weth. Houben zegt, dat hij met collega Wijen en wethouder Derks uit Heijthuijsen een onderhoud heeft gehad op Stokershorst.

Daarbij had de heer Derks hem gezegd, dat de heer Kuepers de medewerking van Nederweert had beloofd. De Broeders echter wisten daarvan niets.

De heer Kuepers heeft onlangs weth. Niessen van Heijthuijsen gesproken en dezen verzocht om diens collega Derks in kennis te stellen van zijn bevindingen.

De voorzitter acht deze aangelegenheid voldoende besproken en stelt aan de orde de aanvrage van Stokershorst om verharding van dit weggedeelte, ook om behalve een goede verbinding met Roggel en Heijthuijsen een goed geheel te krijgen met het oog op de voorgenomen verharding van den Z. O. kanaaloever van de Noordervaart.

De heer Gubbels wijst er op, dat een gedeelte van den weg behoort aan de gemeente, terwijl de dwarsweg eigen weg van het gesticht is.

De heer Tunnissen meent, dat Stokershorst alle belang heeft bij den weg en het aanbod der gemeente met beide handen moet aangrijpen.

De heer P. van Nieuwenhoven zegt, dat tal van inwoners van Ospel veel belang hebben bij die wegverbetering wegens de ontginningen, welke zij daar hebben.

Heijthuijsen echter heeft er meer belang bij dan Nederweert.

De heer Jonkers zou de zaak nog eens rustig bekijken en de kwestie voorloopig aanhouden.

Wethouder Houben vindt de kostenverdeeling tusschen Nederweert en Heijthuijsen niet evenredig aan de belangen, welke beide gemeenten er bij hebben.

De heer Hobus vreest, dat de Broeders het gebruik van den particulieren weg zullen verbieden als de gemeente den weg niet verbetert.

Wordt besloten een afwachtende houding aan te nemen en intusschen nog eens de kwestie te bespreken.

Niet alleen onderwijszaken betreffende Stokershorst kwamen ter sprake in onze raadszaal. Uit de krant van 8 december 1939.

werkplaats komend, door de aantrekking van een pij en nog enige jaren les in kloosterregels en kloostervolmaaktheid de zorg krijgen over de moeilijkst opvoedbare jongens en dan geruggesteund door Br. Caspar c.s., hautain verklaren dat zij opvoedkundigen zijn - geen hulp, geen raad, geen leiding van priesters nodig hebben. Dat moet mislopen en dat loopt mis."[49]

Men kan zich voorstellen dat vader Caspar door deze vorm van kritiek zwaar gedesillusioneerd raakte. Op Stokershorst lukte het pater Heijmeijer, de bisschoppelijke gedelegeerde, een priester-direkteur te laten aanstellen. Mgr. Lemmens, de broeders niet zo genegen, stelde de Salesiaan pater J. van den Bosch aan als visitator en als direkteur van het St. Vincentiushuis "Stokershorst". Als volgeling van Don Bosco getuigde zijn aanpak echter niet van veel pedagogisch inzicht. Hij isoleerde Stokershorst van de rest van de congregatie en verdeelde de broeders onbedoeld in twee partijen. Zijn bestuur heeft twee jaar geduurd. Uiteindelijk volgde de bekwame pater J. van de Laarschot hem op als priester-direkteur van Stokershorst, maar toen was het al 1942.[50]

HET KERKHOF OP STOKERSHORST

Op 9 februari 1899 werd door de rector van de Heibloem, M.P. Ooms, een vergunning aangevraagd voor het stichten van een eigen kerkhof, hetgeen op 7 februari 1900 onder de gebruikelijke voorwaarden werd verleend.[a]

Het eerste sterfgeval vond plaats in 1905; het betrof een zekere Bernard Wölken, twaalf jaar oud. Hij was pas begin december opgenomen, kreeg longontsteking en bleek bovendien nog een hartkwaal te hebben. Op 28 december overleed hij. Zijn grafkruis staat op het kerkhof apart, rechts van de ingang onder een reusachtige beukeboom. Verder zijn er op het kerkhof nog drie leerlingen begraven en een assistent-leraar, die verdronk bij het zwemmen in de Noordervaart. Hun graven zijn te herkennen aan de kleinere grafstenen. In 1909 stierven twee broeders, nl. broeder Lambertus, die timmerman was en broeder Am-

Het grafmonument van rector Pubben overheerst het kerkhof. Op de voorgrond de kleinere grafstenen van de overleden leerlingen.

Jezus † Maria † Joseph † Vincentius.
In uwe gebeden en goede werken wordt aanbevolen de Ziel van Zaliger
DEN EERW. BROEDER

BERNARDUS,

(in de wereld: ANTONIUS VROOMANS,
van de Congregatie der Broeders van O. L. Vrouw van de Zeven Smarten.

Hij werd geboren te Leende (N.-Br.) den 16den Augustus 1838; ontving het Religieuse Kleed, den 31sten Januari 1863; mocht op 31 Januari 1923 zijn 60-jarig kloosterjubilé vieren, en overleed, voorzien van de H.H. Sacramenten der stervenden, in het St. Vincentius-Huis „Stokershorst" te Nederweert den 6den Mei 1923.

Mijn hart heeft tot U gesproken, mijn oog heeft U gezocht: Uw aanschijn zal ik zoeken, o Heer. Ps. XXVI, 8

Met vreugde vernam ik, dat mij gezegd is: Wij zullen ingaan in het Huis des Heeren. Ps. CXXI, 1.

Ruim zestig jaren bracht de overledene in 't klooster door God dienende in Christelijke blijmoedigheid, en nauwgezette opofferende plichtsvervulling.

Hij was als de man van het Evangelie, die een kostbaren edelsteen vond, en alles gaf om dezen te bemachtigen.

Zoet is het, te sterven in de eenzaamheid, als de herinnering van geheel een leven, aan den dienst van God gewijd, het hart vervult met een onbegrensd vertrouwen, en onuitsprekelijke vertroostingen. H. Bernardus.

Laten wij zijne ziel in onze gebeden indachtig blijven.

Mijn Jezus, barmhartigheid.

Maria, vol van smarten, Moeder aller Christenen, bid voor ons.

R. I. P.

Doodsprentje van broeder Bernardus.

brosius. De laatste overleed ten gevolge van een val van de trap bij de knechtenkamer in de leeftijd van 82 jaar.... [b]

En zo zal er van iedere broeder, die op het kerkhof begraven ligt, wel iets te vertellen zijn. Van Stokershorst zijn 46 broeders op dit kerkhof begraven, terwijl in augustus 1970 bij het opheffen van het kerkhof bij de Heibloem 112 broeders naar het kerkhof van Stokershorst werden overgebracht in een gemeenschappelijk graf.

Het dodenarchief van de congregatie geeft een compleet overzicht van alle overleden broeders en direkteuren sedert de stichting. Onder no. 97 staat vermeld broeder Bernardus Vroomans, afkomstig uit Leende. Hij werd geboren op 16 augustus 1838, deed zijn intrede op 31 januari 1863 en overleed op 6 juni 1923, na op Stokershorst met de nodige luister zijn diamanten professiefeest te hebben gevierd. Dit was een uniek feit voor de congregatie, want voordien werden professiefeesten nooit gevierd. [c]

a) G.A.N.; no. 1131.
b) Broeder Modestus, op.cit..
c) Dodenarchief van de Congregatie van de Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten.

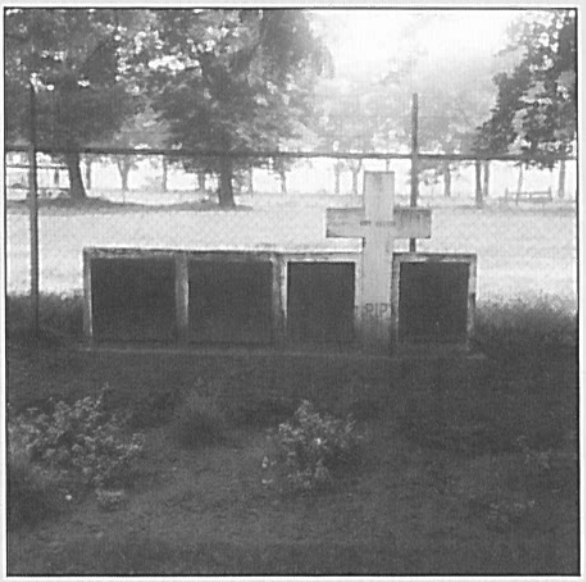

Het gemeenschappelijke graf, waarin de broeders van de Heibloem werden bijgezet.

Slachtoffer van het water.

Nauwelijks heeft ht zwemseizoen zijn intrede gedaan, of het water heeft hier zijn eerste slachtoffer geëischt.

Toen n.l. Zaterdagnamiddag omstreeks zes uur, na het Lof, een aantal jongens van Stokershorst in de Noordervaart in de nabijheid van het pontveer aldaar gingen baden, hetgeen meer gebeurt, verdween op een gegeven moment de 29-jarige K., assistent-leeraar in bankwerken aan de Nijverheidsschool aldaar, in de diepte, met gevolg dat hij verdronk. Pogingen om hem te redden mochten niet baten. Zijn lijk werd kort daarna opgehaald en de inmiddels ontboden geneesheer kon slechts den dood constateeren.

Uit de krant van vrijdag 26 juni 1936.

40-jarig bestaansfeest

In mei 1940 zou met veel feestelijkheden het 40-jarig bestaansfeest van 'S.V.H.' worden gevierd. Alle voorbereidingen waren reeds getroffen. Daar er al jaren problemen waren met ruimten voor toneel- en filmvoorstellingen, werd besloten een echte toneelzaal te bouwen. Vanwege de hoge kosten werd gekozen voor een houten in plaats van een stenen gebouw. Met een gerust hart kon men de viering tegemoet zien. In verband met de vastentijd en vanwege het feit, dat veel oudleerlingen werden verwacht, besloot men het feest van 19 maart uit te stellen tot 12 mei 1940, het Pinksterweekend. Het extra jubileumnummer van Contact, het huisblad, was reeds van de persen gerold en verspreid onder de reünisten. Helaas, het uitbreken van de oorlog, 10 mei 1940, maakte de feestelijkheden onmogelijk. En het was toen niet te voorzien, dat de gruwelen van de oorlog Stokershorst met volle kracht zouden treffen, zozeer zelfs, dat de oorlog het begin van het einde voor het St. Vincentiushuis zou betekenen.

BETEKENIS VAN STOKERSHORST VOOR NEDERWEERT

Het is erg moeilijk in te schatten hoe groot de betekenis van Stokershorst voor Nederweert is geweest. Enige naamsbekendheid heeft het allicht opgeleverd, maar of die altijd zo positief was, valt te betwijfelen. Merkwaardig dat uit veel gesprekken met oudere mensen uit Ospel bleek, dat men eigenlijk niet veel op had met Stokershorst.[a] En als in Nederweert een kind ondeugend was of niet wilde leren, dan werd al snel gedreigd met plaatsing op Stokershorst. Vooral vader Sjang Kessels had hierin enige faam verworven. Als een van zijn vele zonen weer eens wat had uitgehaald, dan zette hij de delinquent onverwijld achter op zijn fiets en reed richting Stokershorst, minstens tot de Hoebenbrug. Hij speelde het zo voortreffelijk dat moeder Kessels de tranen in de ogen stonden..... Velen in Nederweert zullen nauwelijks geweten hebben, hoe het er in werkelijkheid in het St. Vincentiushuis aan toe ging. Dat wisten de bewoners aan de andere kant van de Noordervaart, zogezegd de naaste buren van Stokershorst, wel en van hen hoorde men uitsluitend positieve geluiden. De bewoners uit de omgeving gingen hier op zondag naar kerk, terwijl de jongelui altijd van harte welkom waren bij film- of toneelvoorstelling.

Vaak gebeurde het, dat Amsterdamse families bij hun bezoek aan Stokershorst bij de boeren in de omgeving bleven overnachten, omdat het tehuis zelf geen logiesmogelijkheden had, tenminste niet voor normale gasten.[b] Wel bracht voor de oorlog menige zwerver een rustige nacht door in de schuren van Stokershorst, terwijl voor eten en drinken werd gezorgd.

In het midden der dertiger jaren was de ambachtschool van Stokershorst een begrip in de wereld van de vakopleiding en bij de vele externe leerlingen waren er heel wat uit Nederweert. In het *"Register van de Ambachtschool, verbonden aan het St. Vincentiushuis te Nederweert"* staan voor de periode 1933 tot en met 1946 de namen van 506 leerlingen, afkomstig uit heel Nederland. Zij bleven gemiddeld 3 á 4 jaren en vertrokken op 16/17 jarige leeftijd. Men kon worden opgeleid voor de volgende beroepen:

bankwerker
schilder
timmerman
kleermaker
schoenmaker
electricien
bakker[c]

En dan zijn er in de loop der jaren vijf jongemannen, afkomstig uit Nederweert toegetreden tot de congregatie van de Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten. Van die vijf zijn er nog twee over, te weten broeder Sigebert Vossen en Chrysostomus Linsen.
Broeder Sigebert is op 5 september 1900 geboren als Franciscus Hubertus Vossen te Ospel,

Register van de ambachtschool Stokershorst

Reg. no	Naam	Plaats herkomst	Geb. datum	Gekomen	Vertrokken	Vak
191	Jonkers P.	Nederweert	30-03-20	01-04-36	01-05-39	bankwerker
198	Scheyven F.	Nederweert	28-12-22	01-05-36	10-01-38	timmerman
199	Korsten H.	Nederweert	26-09-22	01-05-36	01-05-39	schilder
200	Roost J.	Nederweert	01-10-23	01-05-36	20-10-38	electricien
201	Veugen M.	Ospel	10-03-23	01-05-36	14-08-40	timmerman
202	Niessen H.	Nederweert	01-06-23	01-05-36	07-03-37	bankwerker
214	Kessels H.	Ospel	19-06-21	01-05-36	08-08-38	kleermaker
319	v. Gemert P.	Ospel	08-04-25	17-04-39	01-04-42	kleermaker
328	Meewis C.	Nederweert	21-03-26	17-04-39	01-01-41	electricien

waarschijnlijk hier beter bekend als een broer van "Puine Wies". Op 14 augustus 1930 werd hij te Voorhout in de congregatie opgenomen en op 15 april 1934 legde hij zijn eeuwige gelofte af. Gedurende zijn verblijf in de congregatie heeft hij zich vooral bezig gehouden met werk in de tuinen en surveilleren bij de leerlingen. Momenteel geniet hij in het Broedershuis Nieuw-Schoonoord van een welverdiende oude dag, terwijl hij zich af en toe bij jubilea nog verdienstelijk maakt met het dichten en zingen van lofliederen op de jubilarissen. Broeder Chrysostomus oftewel Jan Mathijs Linsen, geboren op 13 november 1926 te Nederweert, is een zoon van Guulke Linsen. Op 14 augustus 1945 trad hij in bij de congregatie en op 18 augustus 1952 legde hij zijn eeuwige gelofte af.

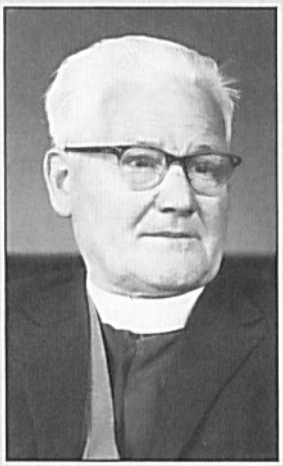

Broeder Sigebert.

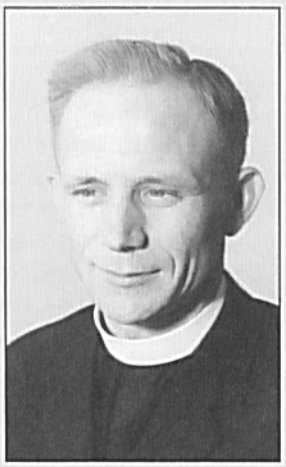

Broeder Chrysostomus.

Van maart 1958 tot in 1976 verbleef hij in Nieuw-Guinea als bankwerker en electrotechnicus. Momenteel is hij de technische onderhoudsman van het B.N.S., thans het bejaardenoord van de congregatie.

a) Zo vertelde vlak voor de oorlog een vrouwtje uit Ospel, dat, als er dan toch bommen zouden vallen, deze maar op Stokershorst terecht moesten komen. Mededeling Mathieu Hermans, Horst.

b) Mededelingen van Mevr. M.P. v.d. Kerkhof-Hendriks, Heibloem. Interessant te vermelden is het feit dat Mevr. v.d. Kerkhof met haar man wellicht het eerste en enige bruidspaar is, ooit op Stokershorst getrouwd. Op 28 augustus 1944 trouwde Maria Paulina Hendriks, geboren 24-04-18, dochter van boer Hendriks vlakbij Stokershorst, voor de wet met Jan Mathijs Emanuel Hubertus van de Kerkhof, geboren 23-01-14 te Nederweert. Op 11 september 1944 werd hun kerkelijk huwelijk ingezegend in de kapel van Stokershorst door de rector, pater J. Weusten. De ouders van de bruidegom werden met de sjees van Job van de Worp naar Stokershorst gebracht, terwijl de broers van de bruidegom via brug 14, waar zij overstaken over boomstammen, omdat de Duitsers brug 14 al hadden laten springen, naar Stokershorst gingen. Broeder Henricus, de kok, had voortreffelijk gebakken en gekookt met het weinige wat toen nog te krijgen was. De wittebroodsweken duurden echter niet lang, want de beruchte razzia der Duitsers volgde, waarna de bruidegom moest onderduiken en zich in de bossen schuil hield.
Maar dit merkwaardige huwelijk zou nog een staartje krijgen. Vlak na de oorlog kwam J. Verschaeren, kapelaan in Heythuysen en afkomstig uit Nederweert op bezoek met de mededeling dat het kerkelijk huwelijk niet geldig was, want de rector had voor het huwelijk geen verlof gevraagd aan de pastoor van Nederweert-Eind, waartoe Stokershorst kerkrechterlijk behoorde. De kapelaan zou dit probleem wel oplossen door hen nogmaals te trouwen; op dat moment kwam er echter onverwacht bezoek en de ceremonie kon dus niet doorgaan. Eerst jaren later is het echtpaar alsnog opnieuw getrouwd voor de kerk, want wat zou er later wel van de kinderen gezegd worden....

c) Register van de Ambachtschool, verbonden gaan het St. Vincentiushuis te Nederweert, aanwezig in het archief der congregatie.

Stokershorst in oorlogstijd

In de eerste oorlogsjaren ging het leven op Stokershorst zijn gewone gang. Naarmate de oorlog langer duurde, werden voedsel en kleding schaarser. Vooral de olie voor de motoren der elektrische centrale werd schaars, zodat men zich moest laten aansluiten op het lichtnet van de P.L.E.M.. In 1942 werd de Heibloem bezet door Duitse militairen en kwamen meer dan 15 broeders van deze inrichting hun intrek nemen in het St. Vincentiushuis, dat toen 40 broeders, 150 jongens en enig intern lekenpersoneel telde.[51)]

Wat overbleef van de kapel, eens de glorie van het tehuis.

Aanvankelijk had men gedacht de oorlog rustig door te komen; Stokershorst lag immers zo eenzaam en landelijk, daar ver aan de Noordervaart. Maar met het naderen der geallieerde troepen was men spoedig van gedachten veranderd. Het zegevierende leger trok via Asten en Meyel naar de Maaskant, zodat de Noordervaart al gauw de laatste verdedigingslinie der Duiters werd.

Op 23 september 1944 verschenen de Duitsers voor het eerst op 'S.V.H.' en verlangden inkwartiering voor zestig soldaten. Hiervoor werd de toneelzaal beschikbaar gesteld en voor de officieren de grote spreekkamer. Dezelfde avond werd ook nog de kleine spreekkamer gevorderd en de lagere school, welke als lazaret dienst moest doen. In enkele dagen tijd was het huis ingericht als een sterke vesting. De pont over de vaart werd opgeblazen en rond de kanaaldijk werden stellingen gebouwd. In de nacht van 27 op 28 september hadden er drie beschietingen plaats door de Engelsen, die vanuit Someren de inrichting met granaten beschoten.

Het werd nu zeer gevaarlijk in en rond het huis en vooral met het grote aantal jongens was de toestand niet langer verantwoord. Gelukkig vond men hulp bij de omwonende boeren, die de jongens wilden opnemen.

Troosteloos was de aanblik van het totaal verwoeste huis.

Tot 9 oktober was er 's nachts nauwelijks iemand van de bewoners in huis aanwezig. Met de dag werd het gebouw meer gehavend door de beschietingen. Tenslotte werden de broeders van spionage beschuldigd en als straf werd door de bezetter bepaald, dat alle jongens en broeders aan de Maaskant maar onderdak moesten zien te vinden. Zo vertrokken op 10 oktober alle bewoners van 'S.V.H.' richting Heythuysen. De enkele broeders, die op last van de Duitsers moesten achterblijven om voor het vee en andere vitale onderdelen te zorgen, waarvan de bezetter het meeste profijt zou hebben, zagen al spoedig het hopeloze van de situatie in en vertrokken met de stille trom.[52)]
Na heel wat omzwervingen kwamen de werkjongens voor het grootste gedeelte in Tilburg terecht en de schooljongens in Eindhoven.[53)] Met de evacuatie van zijn bewoners was een roemloos einde gekomen aan het St. Vincentiushuis "Stokershorst".
Op 18 november brachten broeder Joseph de Haas, overste, broeder Angelus Scheffers en broeder Damianus Koenen voor het eerst weer een bezoek aan Stokershorst. Het huis bleek door de Engelsen bezet. Troosteloos was de aanblik van het totaal verwoeste huis. Het hoofdgebouw, dat het meeste had geleden, kon niet meer worden hersteld. De gebouwen van de ambachtschool, de boerderij, het tuinhuis en de lagere school waren allen zeer zwaar beschadigd. De kapel was een ruïne. Rond de gebouwen was het een grote

STOKERSHORST IN OORLOGSTIJD

"Dolle dinsdag kwam. U weet natuurlijk net zo goed als ik wat dat was: door panische schrik bevangen, in wanorde terugtrekkende Duitsers. Nu, wij zagen ze ook. In bonte horden trokken zij over de weg aan de overkant voorbij. Soldaten in en met alle mogelijke voertuigen. Heel die beroemde organisatie was verdwenen. Zij leden honger en gaven een paar schoenen of zoiets voor een maaltijd. Die liepen, vonden hun geweren te zwaar en wierpen die in de vaart. Een paard kon je kopen voor 50 gulden. Afijn, alles en alles vertoonde het beeld van een volkomen verslagen leger, dat in grote wanorde aftrok. Toen dat voorbij was, zeiden we tegen elkaar: "ziezo, dat is dat. Nu zullen de Engelsen gauw komen." "Vandaag nog" zei de een, "morgen", meende de ander. Er zat spanning in de lucht en menigeen liep eens stiekem naar het kanaal om daar over de weg uit te kijken of ze nog niet in 't zicht waren."

Na de beschieting van 27 september 1944:
"Maar wij zagen heel goed in, dat onze toestand gevaarlijk was. Het bleek bij de Engelsen bekend, dat hier het hoofdkwartier van de Duitsers was en het zou dus wel niet bij deze drie beschietingen blijven. Toen zijn broeder Placidus, broeder Damianus en ik naar de boeren in de omtrek gegaan. Wij hebben hun onze toestand uiteen gezet en gevraagd of de broeders en jongens 's nachts bij hen in het stro mochten blijven slapen. Overdag zouden we dan op Stokershorst verblijven, want er moest toch voor van alles gezorgd worden, vooral voor het eten en wij konden van de boeren toch zonder de uiterste noodzakelijkheid niet vergen, dat ze ons en de jongens te eten gaven. Het moet gezegd, dat ons verzoek overal buitengewoon vriendelijk en hartelijk werd ontvangen en wij van iedereen de ruimste medewerking ontvingen. Goed Limburgs volk, nog van de oude slag, dat weet dat naastenliefde niet bij woorden blijft. En zo gingen dan die avond de broeders naar Hendriks, Dings, Wielinck, Toon Koene, van Rooy, Meerts, Ras en Hanne."

"De kleinste jongens gingen naar Mertens, de wat grotere bij Kloet, die van de middelzaal bij Verstappen en de allergrootste bij van Buggenum. Ik noem u al die namen, die u natuurlijk niets zeggen, want u is hier niet bekend. Maar ik zou het prettig vinden als u ze alle in uw boek wilt zetten, al was het alleen maar om de namen van hen te vereeuwigen, aan wie wij zo'n grote dankbaarheid verschuldigd zijn."

"De volgende dag was het zondag, de eerste oktober. Broeders en jongens kwamen alleen naar de kapel voor een stille H. Mis. Daarna ontbeten we. Ik ging zo vlug mogelijk alle boeren af om te vragen of de broeders en jongens voortaan dag en nacht mochten blijven. Zó kon het toch ook niet langer en dat telkens heen en weer trekken was nog vrij gevaarlijk ook. Zonder uitzondering vonden de boeren dat goed. Prachtkerels nietwaar? Dat was dus dat! Praktisch kwam het er op neer, dat wij het huis ontruimden. Maar moesten wij nu alles achterlaten? Er lag bijvoorbeeld nog

zo'n mooie partij textiel, zuinig gespaard voor de kwade dag. Ik vond het zonde en jammer om dat als prooi voor de Duitsers te laten liggen. Dus liet ik het in de grote zaal bijeenbrengen om ieder er wat van te laten meenemen. Een klein beetje was al weg, naar Dings overgebracht. Toen kwam me daar dat ongeluk - excuseer het woord! - van een Oberleutnant heel toevallig in de zaal.
Hij sprong op het textiel af als een geit op de haverkist en verklaarde met veel omhaal van woorden, dat hij al deze goederen op staande voet onteigende en dat ze van nu af aan aan de Duitse Staat toebehoorden! Alles kwijt!
Nauwelijks had de Oberleutnant de hielen gelicht of de Feldwebel trad naar voren en sneed een flink stuk manchester af, "voor een pakje voor mijn zoontje" zoals hij lachend verklaarde en trok er mee weg. Dieven en diefjesmaat! De vriendelijke telefonist was ook in de zaal en zei me: "Breng toch gauw wat weg. Daar merken ze immers niets van." Nu, u begrijpt, daar had ik wel oren naar en ik nam een flinke stapel gemaakte pakjes, bestemd voor de grote jongens en bracht die... - ja, dat raadt u nooit! - nu, naar de biechtstoel in de kapel. Daarin zal wel nooit een Duitser een voet zetten, dacht ik.
Goed, ik vlug terug. Misschien viel er nog meer te redden. Maar net ben ik in de zaal of daar komt die Oberleutnant weer terug. En die kerel zag direct, dat er goed verdwenen was. Hij werd rood als een kalkoense haan en begint uit te pakken van dik hout zaagt men planken. Ik had het natuurlijk gedaan. En als niet binnen een half uur dat gestolen goed — nota bene: gestolen! Ons eigen goed warempel! — dat gestolen goed terug was, dan zouden alle straffen van hemel en aarde op mij neerdalen. Ik zei dat ik nergens vanaf wist en keek zo onschuldig mogelijk, maar laat ik maar eerlijk bekennen, dat ik geducht in de rats zat. Maar gelukkig, toen bemoeide de telefonist zich er mee en hij bracht de Oberleutnant onderdanig aan het verstand, dat er al een wagen met goed weg was. En de Oberleutnant slikte dat als zoete koek...."

"Toen kwam 9 oktober, een dag, die ik nooit van mijn leven zal vergeten. Het eerste gebeuren was, dat de drie broeders, die nog steeds iedere dag naar Stokershorst gingen om daar te werken, het vertikten om nog verder een vinger voor de Duitsers uit te steken. Bovendien werd het hun met al die beschietingen veel te gevaarlijk. Zij gingen er dus niet meer naar toe. Ik gaf hun groot gelijk, maar ik was toch wel bang, dat de Duitsers dat aan de overste zouden wijten. Dat is één en nog niet zo erg!
Het tweede was dat ik tegen de avond opdracht kreeg de sleutels van de sacristie en van de kluis af te geven aan de commandant. Dat was lelijker, want in de kluis zaten al onze kerksieraden en de H. Vaten, afijn, heel wat van grote waarde. Ik zat er erg mee in. Maar toen bood pater rector aan ze zelf te brengen met broeder Theogonius, de koster, om te zien wat de Duitsers van plan waren. Maar pater rector kreeg geen kans om in de sacristie te komen. De Duitsers zochten documenten van de Engelsen, zeiden zij en dat konden ze wel alleen af. Hij kon wel inrukken, snauwden ze hem toe en de broeder overste gaan zoeken, want zij moesten zich samen die avond nog melden bij de commandant. Dat was drie!

Toevallig ontmoette ik pater rector bij een der boeren en wij besloten na enig overleg maar direct naar Stokershorst te gaan. Klaar is klaar. Wij dus naar Stokershorst. Wij moesten daar eerst een kwartier wachten en toen werd ons goedgunstig toegestaan het kantoor binnen te gaan, onze vroegere kousenstopperij. Wij moesten vertellen wat we kwamen doen en toen belden ze "Het Kruis" op. "Het Kruis", dat is een flink landhuis, ongeveer een kwartier van Stokershorst af. Daar verbleef de commandant van de stelling. Het antwoord was, dat wij met de Feldwebel naar "Het Kruis" moesten komen. Wij werden naar buiten gestuurd en daar moesten we wachten tot de Feldwebel kwam. Dat duurde een half uurtje en toen gingen wij met z'n drieën op stap!
In "Het Kruis" werden we eerst in de keuken gelaten, waar de soldaten het diner voor de officieren gereed maakten. Wij moesten maar weer wachten tot de heren klaar waren. Dat duurde weer een half uur, maar gelukkig kregen we ieder een stoel, zodat we erbij konden zitten.
Toen werd ik alleen binnengeroepen in de grote zitkamer van het huis. Er waren daar een stuk of tien officieren. Ik herkende er verschillende.
Ook die Oberleutnant, u weet wel, die textielrover, was erbij, wat ik nu juist niet aangenaam vond. Zij namen niet de minste notitie van mij totdat de commandant kwam. 't Was een erg onvriendelijk heer en hij wilde mij direct een verhoor gaan afnemen, maar ik zei, dat ik geen Duits verstond. Ik snapte wel waar het zowat om ging, maar ik deed maar net of ik niets begreep, haalde mijn schouders maar eens op en gaf geen antwoord. Toen moest pater rector komen. Deze verstond en sprak het Duits heel goed. Ik kreeg een tolk, die alles voor mij vertaalde en toen begon het verhoor, of laat ik maar liever zeggen: de beschuldiging.
Ten eerste: wij hadden een uitkijkpost ergens in het bos en seinden vandaar naar de Engelsen, die zo precies wisten hoeveel manschappen er in de stelling Stokershorst zaten. Dat was natuurlijk grote klets.
Ten tweede: pater rector was die zondag met een broeder aan de overkant van het kanaal geweest en daar had hij contact met de Engelsen gehad, want diezelfde nacht was een luitenant door de

Engelsen gewond en gevangen genomen. Dat eerste deel was waar, want pater rector had de H. Communie naar Trienekes gebracht, maar dat tweede was natuurlijk reine nonsens.
Ten derde: er was een "Pater", die vloeiend Engels sprak en die naar de Engelsen had geseind. Zij meenden dat het de timmerman was. Nu moet u weten, dat broeder Angelus, de timmerman en directeur van de ambachtsschool net anderhalf woord Engels kende; maar hij had tegen een Duitser eens in een onbewaakt ogenblik "Yes" gezegd en dat was de oorsprong van het fabeltje.

In één woord: wij werden beschuldigd van verraad en verstandhouding met de vijand. Geen kleinigheid. Wij antwoordden zo goed mogelijk en naar waarheid en de heren werden daardoor natuurlijk niets wijzer. Of ik de broeders kon vertrouwen, vroeg de commandant. "Volkomen", zei ik. Of ik soms nooit gelogen had? "Ieder mens is leugenachtig" antwoordde ik "maar ik verzeker u dat ik nu de volle waarheid zeg en niets anders."
Toen begonnen de heren te lachen. Zij zouden wel eens even laten zien, wat een leugenaars wij waren. Zij hadden laatst gevraagd of wij wijn hadden en toen hadden wij gezegd van niet. En nu hadden ze toch wijn gevonden en die stond nu bij hen op tafel. Een tastbaarder bewijs kon al niet en of dat soms geen leugens waren?
Pater rector legde rustig uit, dat dat de miswijn was, die hij alleen gebruikte en niet anders dan voor de eredienst. "Dat vind ik niets," riep de commandant smalend uit, "de een alles en de andere "Paters" niets." En daarom moesten alle heren hartelijk lachen. Kortom: het bleek ons wel, dat zij iets zochten om ons te treffen, maar dat zij geen vat op ons konden krijgen. Maar straf moest er volgen en die straf bestond daarin, dat wij van de boerderijen rond Stokershorst weg moesten. Dan was het verraad in eens uit. Wij moesten maar een onderkomen zien te krijgen ergens tussen Roermond en Neer."

"Wij konden gaan. De tolk bracht ons een eindje weg. Hij werd zelfs spraakzaam en vertelde, dat wij er goed vanaf waren gekomen. Er was van te voren al besloten ons de kogel te geven, zei hij."

"Het was al elf uur toen wij bij Hendriks, waar ik gehuisvest was, aankwamen. Veel te laat natuurlijk om nog naar al die boerderijen toe te gaan. En bovendien: de volgende morgen was tijds genoeg; dan kon ieder eerst nog een rustige nacht hebben. En een jobstijding komt immers altijd nog vroeg genoeg....."

Fragmenten uit de aantekeningen, geschreven door broeder Joseph de Haas, overste van Stokershorst.

chaos van stenen, hout, glas, lood etc.. Veel bomen waren verwoest door granaatscherven. Op het kerkhof was grote schade aangericht aan de grafkruisen en het graf van rector Pubben, terwijl grote gaten in de grond waren geslagen, zodat zelfs enkele kisten zichtbaar waren geworden. Van de veestapel was weinig overgebleven, terwijl ook de omgeving veel geleden had van het oorlogsgeweld. Daar de huisvesting op Stokershorst onmogelijk was, werd besloten de jongens zoveel mogelijk bijeen te brengen op de Heibloem. Tot het einde van 1945 bleven de jongens van 'S.V.H.', teruggekeerd vanuit Tilburg en Eindhoven op de Heibloem waarna zij naar Harreveld vertrokken, waar de congregatie ook een tehuis had.
"Het huis, dat de broeders zo dierbaar was geworden door een ruim veertigjarig verblijf en waarin zovele broeders een merkelijk deel van hun leven hadden gesleten, was niets meer dan een puinhoop, een ruïne, welke een troosteloos aanzien bood. Zo was de glorie van het eenmaal zo mooie huis veranderd in een troosteloze chaos en aan het oorlogsgeweld ten offer gevallen."[54]

Nieuwe bestemming
Een knellende vraag bleef hoe het nu verder moest met Stokershorst. Een ernstig bezwaar was, dat het departement van Justitie vond, dat Stokershorst te veel geïsoleerd lag. Niettemin werd een commissie in het leven geroepen voor het herstel van Stokershorst. Tegelijkertijd gingen er bij de kinderbescherming stemmen

Kapel en nieuwbouw van het broedershuis.

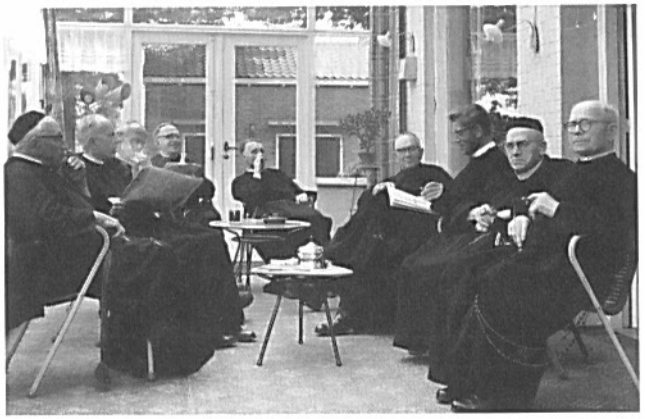

Het was goed toeven in de serre van het rusthuis (1961).

Het interieur van de kapel.

op tegen de gestichtsopvoeding. De voorkeur ging steeds meer uit naar kleinere internaten met een huiselijk milieu. De congregatie zat echter vastgebakken aan de voortzetting van het werk van Stokershorst. Toen in 1948 in De Zilk bij Noordwijkerhout een mooi stuk grond te koop kwam, dacht de algemene raad van de congregatie verheugd: *"Eindelijk. Het bestaan van Stokershorst is verzekerd"* en daarmee een der mooiste werken van de congregatie. Teleurstellend was dat *"wederopbouw"* de schade aan Stokershorst taxeerde op slechts *f* 267.000,--. Dat was een druppel op een grote gloeiende financiële plaat met als gevolg dat de geplande nieuwbouw van Stokershorst in De Zilk niet doorging.[55)]

Op het grondgebied van Stokershorst besloot de congregatie een huis te stichten voor oude broeders, die daar desgewenst hun levensavond konden slijten. Nadat de restanten van de oude gebouwen waren gesloopt en de nog bewoonbare grote zaal grondig was gerestaureerd, werden 24 nieuwe kamers gebouwd. Ook werd een geheel nieuwe kapel aangebouwd, die door een gang met het huis werd verbonden. Op 3 december 1951 werd Stokershorst als zodanig met enige ceremonieel officieel geopend. Hiermee had dus het oude 'S.V.H.' een geheel nieuwe bestemming gekregen. Een groot deel van de gronden, welke niet meer in cultuur kon worden gebracht of overbodig was, werd verkocht. Veel van de oudere broeders, die een groot deel van hun leven op Stokershorst hadden doorgebracht, kwamen hier om te genieten van een rustige levensavond in vertrouwde omgeving.

Rusthuis Stokershorst

Zo was dus Stokershorst met veel moeite en offers verbouwd tot rusthuis voor oude en zieke broeders van de congregatie. Geregeld vonden in het gebouw aanpassingen plaats om het de oud-gedienden zo goed mogelijk naar de zin te maken.

In 1957 werd een serre gebouwd aan de grote zaal, want door de vele jubilea, die gevierd moesten worden, kwam men ruimte tekort. Het tuinhuis werd omgebouwd tot logiesruimte voor de gasten van de bewoners. Voor het eerst werden op Stokershorst enkele dames in dienst genomen voor werkzaamheden in keuken en huishouding.[56)] Tevens was er nog 3 man personeel voor het onderhoud en het bewerken van de 8 ha. grond, die in eigendom van de congregatie waren gebleven.

VERGETEN PERIODE

Weinig is er bekend van Stokershorst van de jaren 1945 tot 1951. Wel waren er zo af en toe contacten van de broeders met Nederweert. Zo werd vlak na de oorlog een zending kleding vanuit Voorhout, waar de hoofdzetel der congregatie was gevestigd, naar Nederweert gezonden. Als tegenprestatie gingen enkele gammele bussen met Nederweerter prominenten en de harmonie dank brengen in Voorhout, maar daar bleef het zo ongeveer bij. Lees wat de Gazet van Limburg van zaterdag 12 mei 1951 schreef over Stokershorst.

STOKERSHORST, TOT STEEN GEWORDEN TROOSTELOOSHEID

"Boefje's" lach verstilde in eenzame kloosterruïne

NEDERWEERT - Als langs een lineaal getrokken snijdt de Noordervaart tussen Nederweert en Helden door het wijde land der Peel. Ergens op de rimpelloze waterstreep dobbert een wankel bootje: een houten vloer op wat dichtgesoldeerde benzineblikken. Dat is het eerste wat u herinnert aan de golven van vreemde legers die over dit ruige land spoelden, want de benzineblikken zijn jerrycans door soldaten meegesleept over oceanen en hier achteloos weggeworpen. Aan de asfaltweg langs de vaart staat een cafétje: een gloednieuw ding met in schelle kleuren een reclame voor een

Stokershorst 1951.
.....voor "Boefjes" geen plaats.....

Stokershorst 1951.
.....gaten zo groot als karrewielen.....

coladrank. Dat is de tweede herinnering aan de oorlog. Was deze er niet geweest, dan was het cafétje heel oud en heel knus geweest. Doch nu is op de puinen der intimiteit een nieuw café verrezen, té modern om gezellig te kunnen zijn. Er moet een reden zijn geweest om in deze eenzaamheid een herberg te bouwen en het ding opnieuw op te bouwen, toen een welgemikte granaat het van de aardbodem veegde. Die reden vindt ge aan de overkant der vaart en daar staat tevens de derde herinnering aan de oorlog: Stokershorst. Onttakeld en ontzield staat daar de ruïne van wat eens het machtige gebouwencomplex was, waarin honderden ontspoorde kinderen door onbaatzuchtige broeders tot nuttige mensen werden herschoold. Toen hier nog leven was en druk gedoe van mensen, die hier hun voor hun eigen bestwil geïnterneerde kinderen bezochten, kwam de herbergier soms handen tekort om bier te tappen. Maar nu de stilte van de dood over Stokershorst gevallen is, vindt de herbergier tijd om bloemen te planten voor zijn huis en zijn kippen te verzorgen.

Als ge op het benzineblikken-bootje gaat staan en aan een ketting trekt, dobbert ge vanzelf naar de overkant der Noordervaart. De blonde zoon van de kastelein gaat met u mee en wijst op een paaltje, waaraan aan een touwtje een granaathuis bengelt. "Dat is onze gong. U schopt er maar eens hard tegen als U terug wilt komen en ik kom direct." Wat U nu voor U ziet is de tot steen geworden troosteloosheid. Vanuit de geschonden muren van wat eens Stokershorst was staren ramen zonder glas U aan als holle ogen zonder leven. Hele stukken zijn uit de gevel weggeslagen en het dak ziet er uit alsof een wervelstorm alle pannen heeft weggeblazen. De deur staat open en ge gaat naar binnen. Ge loopt door gangen en kamers, door slaapzalen en keukens, door badcellen en studeervertrekken. Uw voetstappen klinken hol want het gebouw is leeg. En wat is dit voor een gebouw, waar elke vloerplank en elke steen de sporen draagt van vernieling. Waar vroeger geen deur was stapt ge nu door een manshoog gat van het ene vertrek in het andere. Zes jaar lang hebben regen, vorst en sneeuw vrij spel gehad in dit bebouw, dat nog precies zo uitziet als op het ogenblik dat de geallieerde granatenregen werd gestaakt.

Als na een beeldenstorm

De kapel, groot genoeg om als parochiekerk van een middelgroot dorp te kunnen dienen, wekt de indruk dat er een beeldenstorm heeft gewoed. Op het ontluisterde altaar staat het gebroken beeld van een serafijn met vuile roestvlekken op het gepolychromeerde hemelsblauw van zijn gewaad. Gaten zo groot als karrewielen laten het zonlicht door de rondbogen der gewelven vallen. Mussen die op het oksaal hun nestje bouwden vliegen door een gat in de torenmuur naar buiten. In de sacristie ligt een verroeste brandkast op de grond, waarvan de deur geforceerd is. In de ruïne van het hoofdgebouw hebt ge trouwens reeds vier van zulke geforceerd brandkasten geteld. Als ge opziet naar de geschonden zoldering der kapel, ziet ge de overblijfselen van een gesmede ijzeren kroonluchter. Zulke fraaie voorwerpen maakten de jongens vroeger in de uitstekend geoutilleerde smederij, die nu al even troosteloos is als de rest. Misschien, zo denkt ge, heeft het Boefje dat M.J. Brusse in zijn boeken en toneelstuk ten voeten uit tekende, de mokerhamer gezwaaid om deze kroonluchter te smeden. Dat moet gebeurd zijn in de tijd, toen hier de lach weerklonk der honderden jongens die hier het bederf der grote stad van

Stokershorst 1951.
.....alsof er een beeldenstorm heeft gewoed.....

hun kleren schudden. Ach, het waren heus de kwaaisten niet, deze jongens. Broeder Ornulphus kan U er alles over vertellen.

Bewogen geschiedenis

Broeder Ornulphus laat zijn blik voldaan langs de ruggen der zware koebeesten gaan, die achter de verwoeste gebouwen van Stokershorst grazen in de uitgestrekte weide. De boerderij van Stokershorst is immers nog in vol bedrijf en de prachtige stamboekkoeien kregen het S en R-predicaat. Wel een bewijs, dat hier nog hard gewerkt wordt met de modernste middelen.

Stokershorst heeft sinds 1940 veel meegemaakt, zo vertelt broeder Ornulphus. Bij het uitbreken van de oorlog stonden de landerijen in het inundatiegebied onder water. In 1944 stonden de broeders en de jongens binnen enkele uren op straat, toen Duitse troepen het gebouw vorderden. Op het moment der vordering begon het noodlot zich als een donkere wolk boven Stokershorst samen te trekken. De Amerikaanse bevrijdingstroepen waren immers niet ver meer en zij wisten wel waar de Duitser huisde. Het aantal granaten dat zij op Stokershorst afvuurden bedraagt vele honderden. Nu heeft de congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten geen geld meer voor herstel en het Rijk voelt er ook niet veel voor, om de enorme schade te herstellen.

"We moeten weer van voren af aan beginnen", zegt broeder Ornulphus. "Heel klein met enkele jongens en dan maar afwachten wat de toekomst brengt."

Mensen als deze broeder Ornulphus zijn pioniers. Hun vertrouwen in de toekomst is onbegrensd en hun vasthoudendheid is taai. Zij ploeteren en houden vol, hoe hopeloos hun zaak ook schijnt. Daarvan krijgt ge bij broeder Ornulphus een specimen te zien, als hij even later in een overall achter de ploeg loopt en de bonkige boerenpaarden door de akkers stuurt.

De glorie van Stokershorst moge vervlogen zijn, zo lang er mensen zijn met zulk een werkkracht zijn er nog vele mogelijkheden.

Tekst en foto's van Jos. Kirkels

De broederscommuniteit bestond in de jaren 1954-1966 uit ruim 20 broeders, terwijl na de liquidatie van de Heibloem in 1955 dit aantal groeide tot 24. Langzaamaan nam het aantal broeders echter af en toen plannen werden ontwikkeld in Voorhout een nieuw kloosterbejaardenoord te bouwen voor de oudere broeders der congregatie besloot men het huis te verkopen. Dat gebeurde op 1 maart 1972 en zo kwam een einde aan het verblijf van de broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten op Stokershorst, waar ze 72 jaren hadden gewoond.

Geleidelijk deed vrouwelijk personeel zijn intrede. Links Mia Rutjens, rechts Lieske van Goor.

Broedershuis
Stokershorst I
Nederweert (L.)

L.S.,

In verband met het opheffen van de broederscommuniteit „Stokershorst" per 1 maart 1972 a.s. en het vertrek van de thans aanwezige broeders stellen wij het op prijs U te ontvangen voor het nemen van afscheid.

Op zaterdag 12 februari van 10.30 tot 12.00 uur willen wij U graag de gelegenheid bieden om met ons een kopje koffie en een glaasje te drinken.

Vertrouwende U met deze uitnodiging een genoegen te doen verblijft met vriendelijke groeten,

namens de communiteit Stokershorst
Br. Bosco Lange Overste

Nederweert, februari 1972

Zo werd het einde van een tijdperk aangekondigd.

Besluit

In De Limburger van 28 december 1974 werd melding gemaakt van het feit dat Hans Otto Schwabe, een industrieel uit Wuppertal, samen met zijn vrouw Stokershorst had gekocht om het in te richten als oord voor overspannen moeders. Het echtpaar Schwabe had al een dergelijk *"Müttererholungs-heim"* in Wuppertal, maar door de aanleg van een groot stuwmeer was dit gedoemd te verdwijnen. Met het geld, dat als schadeloosstelling werd uitgekeerd, ging de familie Schwabe op zoek naar een vervangend *"Heim"*. Oorspronkelijk hadden zij hun oog laten valen op een complex in Kelpen; dit werd aangekocht, maar bleek later niet geschikt voor hun plannen. Alle problemen waren echter opgelost toen zij hun bezittingen in Kelpen konden ruilen voor Stokershorst, eerder aangekocht door Campina-direkteur, de heer W. Dirks, tevens voorzitter van de Limburgse K.V.P.. Door verbouw heeft men het gebouw geschikt gemaakt voor het nieuwe doel.

Vanuit heel Duitsland worden de moeders door verschillende kerken doorverwezen naar Stokershorst; zij betalen een gedeelte van de onkosten, terwijl de rest door de familie Schwabe wordt bekostigd.

Alle wegen leiden naar Stokershorst.....

Het huidige Stokershorst.

De huidige kapel.

De huidige boerderijen.

Nog steeds staat deze piëta, symbool van de congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten, in de voortuin.

Wat overbleef van de door Mgr. Lemmens ingezegende blokhut der verkennerij. Sic transit gloria mundi....

Alhoewel overtuigde Baptisten, letten zij niet op de godsdienstige gezindte van de op te nemen moeders. Echter, deze opzet is sinds enkele jaren weer verlaten. Momenteel is Stokershorst een pastoraal vormingscentrum. Jaarlijks overnachten er 1200 gasten, terwijl vele honderden van alle gezindten uit Duitsland, maar ook uit ons land, naar Stokershorst komen voor een weekend met bijbelstudie en -uitleg. Een jong Baptistenechtpaar uit Berlijn, Klaus Dieter en Petra Leder, heeft de leiding over het centrum. In hun wervingsfolder lezen we het volgende:

"God gab dieses Haus:
zum Ausruhen,
zur Stille unter seinem Wort und Gebet,
zu neuer Zurüstung für Alltag und Dienst,
als Möglichkeit zu Seelsorge."

En was dit in feite niet precies hetzelfde als ook de broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten met Stokershorst voor hadden?

STICHTING
KLOOSTER
STOKERSHORST
Pastoraal Vormingscentrum

Matth. 28 19 20

STIFTUNG
KLOSTER
STOKERSHORST
Seelsorgezentrum

Briefhoofd van het huidige Stokershorst.

Rectoren van Stokershorst als internaat

1900-1917	L. Tindemans
1917-1926	M.H. Pubben
1926-1935	A. Hofman, cm
1935-1938	A. van de Bosch
1935-1941	A.H. Adams
1941-1943	J. van de Bosch, ssfs
1943-1944	J. van de Laarschot, scj
1944	J. Weusten, scj

Oversten van het internaat

1900-1901	Broeder Leo Hooiveld
1901-1913	Broeder Theodorus Renckens
1913-1918	Broeder Modestus Gomes
1918-1923	Broeder Eusebius Kamp
1923-1928	Broeder Andreas Renckens
1928-1931	Broeder Fabianus Groothof
1931-1934	Broeder Richardus van Agten
1934-1938	Broeder Athanasius de Graaff
1938-1943	Broeder Dionysius Minkenberg
1943-1944	Broeder Joseph de Haas

Oversten van het rusthuis Stokershorst

1951-1952	Broeder Arnulphus Mooijman
1952-1953	Broeder Caspar Leusen
1953-1954	Broeder Marianus Sier
1954-1962	Broeder Borromeus Nieuwenbroek
1962-1962	Broeder Adelbertus Pelk
1962-1966	Broeder Borromeus Nieuwenbroek
1966-1972	Broeder Bosco Lange.

Aan het rusthuis was geen rector meer verbonden; verschillende priesters hebben deze functie bekleed o.l.v. de rector van de Heibloem.

Uit: Broeder Borromeus, op.cit. pag. 30 en 32.

Geraadpleegde bronnen

Uit het archief van de broeders van de Congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten te Voorhout:
- De Geschiedenis van *"Stokershorst"*. Uit de archieven door broeder Borromeus N.H. Nieuwenbroek; 37 pagina's getypt; niet in druk verschenen.
- Stokershorst en Heibloem in oorlogstijd 1944-1945, geschreven door broeder Joseph de Haas, overste;
  broeder Gabriël Roosen;
  broeder Placidus Sleegers;
  broeder Henricus Terwindt.
  31 pagina's getypt; niet in druk verschenen.
- Congregatie-Memoriaal, geschreven door broeder Januarius; maart 1961.
  Getypt; niet in druk verschenen.
- Register van de Ambachtschool, verbonden aan het St. Vincentiushuis te Nederweert; handschrift.
- Dodenarchief van de Congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten; vanaf 1851.
- Een groot aantal krantenartikelen en losse bescheiden uit het archief, betrekking hebbende op Stokershorst.

Gemeentearchief Nederweert

- Map kranteknipsels.
- G.A.N. inv.no. 10; herbebossing terrein, genaamd Stokershorst.
- G.A.N. inv.no. 1131; aanleg begraafplaats.
- G.A.N. inv.no. 1212; bouwvergunningen.
- G.A.N. inv.no. 1297; bevaarbaar maken Noordervaart.
- G.A.N. inv.no. 1497; schoolgebouw en subsidieperikelen.

Gemeentearchief Weert

- Kanton Weert 1893.

Katholiek Documentatie Centrum, Nijmegen

- Map Maas; met de artikelen uit De Vacature van jan./febr. 1905 en brieven en aantekeningen van Herman Maas.

Literatuur

- BIEZENAAR, J., *Nederweert in oude ansichten*. Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 1973.
- BIEZENAAR, J., *Ospel in oude ansichten*. Europese bibliotheek, Zaltbommel, 1983.
- BOERRIGTER, Edesius, In Smarten Geboren.... Geschiedenis van een Broederscongregatie. Voorhout, 1985.
- BRUSSE, M.J. *Boefje*. Zevenentwintigste druk, 1987. Uitgeverij Agathon, Houten.
- BRUEKERS, A. red., *Nederweerts Verleden*, deel II, *de kerk in het midden*. Stichting Geschiedschrijving Nederweert, 1987.
- Contact; jubileum-uitgave 1900-1940 S.V.H., Nederweert, 1940.
- DAM, J.P.A. van en J.M.W.G. Lucassen, *H.H.J. Maas, 1877-1958: onderwijsman, literator en journalist*. Tilburg. Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1976.
- MATHIAS, broeder, *De Congregatie der Broeders van O.L. Vrouw van VII Smarten 1851-1926*. Voorhout 1926.
- MODESTUS, broeder, *Geschiedenis van Stokershorst*. Met de hand geschreven copie door Graad van Deursen, Ospel ± 1925.
- OUWERLING, H.N., *Uit de donkere gewesten. Naar aanleiding van Verstooteling, een moderne roman van H.H.J. Maas*. Herdruk in Turfjesserie, no. 3. Uitgave Ty Kools, Deurne, 1976.
- *Sportmix, Jubileum uitgave 1948-1988 R.K.S.V.O.*. Uitgebracht ter gelegenheid van het 40-jarig bestaansfeest van de Ospelse voetbalvereniging, 1988.
- TILLEMANS, Henk, *Paters van de H. Geest*. Artikelenreeks in het Land van Weert in 111 afleveringen, vanaf 11 febr. 1987 tot en met 10 mei 1989.
- Weekblad van Nederweert; rubriek *"Neewieert van Vreuger"* van 7-10-82 tot en met 11-5-89 in 250 afleveringen.

Verantwoording bij het illustratiemateriaal

Het merendeel van het oudere illustratiemateriaal is afkomstig uit het archief van de Broeders van de Congregatie van O.L. Vrouw van Zeven Smarten te Voorhout. De recente foto's zijn gemaakt door de samensteller van dit artikel.
Het kaartje op pag. 156 is een bewerking van de kadasterkaart uit 1844 in het R.A. te Maastricht door A. Bruekers; de tekeningen op pag. 166 en 168 zijn afkomstig uit het G.A., Nederweert.
De foto's op pag. 180 en 181 zijn opnamen van Jos. Kirkels, terwijl de foto op pag. 182 in bezit is van Mevr. M. Kessels-Rutjens te Ospel. Dank aan alle bruikleengevers.
Dank tenslotte aan Uitgeverij Unieboek b.v./Agathon te Houten voor de toestemming een drietal tekeningen uit de 27ste druk van 'Boefje' te mogen overnemen; deze tekeningen treft men aan op pag. 155 en 162.

Noten

1) Dank aan broeder Borromeus Nieuwenbroek en zijn assistent broeder Alfriedus van Kroonenburg voor het gastvrij onthaal in het Broederhuis Nieuw-Schoonoord te Voorhout, voor het openstellen van het archief van de congregatie en voor de hulp bij het opsporen van relevante gegevens. Als leidraad voor het opstel is gekozen het Congregatie-Memoriaal, geschreven door broeder Januarius v.d. Pauw en "Geschiedenis van Stokershorst" door broeder Borromeus N.H. Nieuwenbroek, bijeengebracht uit de archieven. Broeder Borromeus was reeds voor de oorlog enige tijd werkzaam op Stokershorst

terwijl hij na de oorlog 12 jaren overste was van het rusthuis Stokershorst. Jammer dat bij beide opstellen geen bronvermelding heeft plaatsgevonden.

2) Broeder Januarius, op.cit. pag. 115. Deze verklaring zou afkomstig zijn van de Nederweerter burgemeester uit 1915 en dat was burgemeester Dobbelman of Damen.

3) Mededeling Alfons Bruekers, Weert. Kennelijk maakte men zich in de Franse Tijd ook al zorgen om het milieu, zij het dat er toen vooral sprake was van bodemverbetering. Zo wordt in het verslag van de raadsvergadering van 5 maart 1813 melding gemaakt van toewijzing van 300 francs door de Prefect van de provincie voor de aanplant van bossen. In het Franse verslag lezen we: *'Le conseil, animé pour les améliorations de ses terrains communaux, est d'avis de proposer à Mr. Le Sous-Préfet un terrain inculte ou Bruyere, dit DE STOKERSHORST, de la contenance d'environ huit hectares, joignant le territoire de Heithuijsen, propre pour être ensémencé en sapins."* In vrije vertaling wil dat zeggen dat de raad er mee instemt de gemeenschappelijke gronden te verbeteren en dat ze daarom aan de onder-prefect willen voorstellen een niet in cultuur gebracht stuk hei, genaamd Stokershorst, groot acht hectaren, gelegen bij de grens met Heythuysen en geschikt voor het inzaaien met sparren, daarvoor te bestemmen. G.A.N., inv. no. 10.

4) In een brief van de Commissaris des Konings in het Hertogdom Limburg aan het gemeentebestuur van Nederweert d.d. 23 mei 1853 lezen we: *"Het voornemen bestaat om in uw (en andere gemeenten) een gedeelte van het Noorderkanaal bevaarbaar te maken voor kleine scheepvaart. De Heer Adsp. ingenieur L.A. Reuvens is met het ontwerp bezig...."* Verder staat er te lezen dat men van plan is een *"vereenigingskanaal daar te stellen"* met de Z.W.-vaart beneden Sluis 15, dat minnelijke eigendomsoverdracht bevorderd moet worden tegen billijke en niet te hoge prijs en dat er twee bruggen gebouwd zullen worden. G.A.N. inv. no. 1297.

5) Uit de "Geschiedenis van Stokershorst" door broeder Modestus Gomes naar een copie in handschrift van Graad van Deursen uit ± 1925.

6) Kanton Weert van 15, 22 en 29 juli en 5 augustus 1893. G.A. Weert.

7) Kanton Weert van 19 augustus 1893.

8) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 2.
Broeder Borromeus maakt ook melding van de naam *"Stoks"* voor Stokershorst. Deze afkorting werd door de bewoners algemeen gebruikt, ook door de mensen, die in de direkte omgeving woonden. Hier in Nederweert heb ik hem echter nooit gehoord.

9) In Smarten Geboren .... door Edesius Boerrigter, hfdst. 1.

10) Misschien kan de naam van O.L. Vrouw van Zeven Smarten wel symbolisch genoemd worden voor de vele problemen die zich in de beginjaren, maar ook later nog in de congegratie voordeden. Zij zijn vooral terug te voeren tot:
a) De organisatiestructuur der congregatie, die niet duidelijk was.
b) De controverse tussen de priester-direkteuren en de broeders.
c) De tegenstelling in de tehuizen tussen rector en overste.
d) Het feit, dat de broeders in de beginjaren niet al te geletterd waren.
e) Het werk met deze jeugd, dat veel problemen met zich meebracht.

11) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 67.

12) De Congregatie der Broeders van O.L. Vrouw van VII Smarten door broeder Mathias, pag. 152.

13) Broeder Januarius, op.cit. pag. 117.

14) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 181.

15) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 4.

16) Tot in de jaren zestig kwamen er in dit gebied in het voorjaar regelmatig zandstormen voor, zo zeer zelfs *"dat het nauwelijk mogelijk was van Stokershorst naar Heibloem te geraken"*, aldus een mondelinge mededeling van Mevr. Hendriks, Caluna, (Heythuysen).
Nu er meer weideveeteelt is gekomen heeft dit probleem zich opgelost.

17) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 6.

18) Contact; jubileumuitgave 1900-1940, pag. 10/11.

19) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 6.

20) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 183.

21) Broeder Modestus, op.cit.

22) Broeder Januarius, op.cit. pag. 122.

23) Broeder Januarius, op.cit. pag. 122.

24) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 14.

25) Broeder Modestus, op.cit.

26) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 196.

27) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 200.

28) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 204.

29) Broeder Januarius, op.cit. pag. 125.

30) Broeder Januarius, op.cit. pag. 125

31) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 17/18.

32) Zo werkten omstreeks 1920 de gebroeders van Deursen uit Ospel, daar ter plaatse beter bekend als de jongens van Cisse, op Stokershorst. Graad volgde er in 1922 broer Bèr op, die thuis op de boerderij moest komen werken. Ook Driek is hier werkzaam geweest, maar later werd hij *"oppasser"* van de *"professoren"* van het Bisschoppelijk College te Weert. Jean tenslotte is via Stokershorst in Voorhout terecht gekomen, waar het moederhuis van de congregatie was gevestigd; hij is zijn hele verdere leven, o.a. als chauffeur van de overste, bij de broeders in dienst geweest.

33) Broeder Januarius, op.cit. pag. 127.

34) G.A.N., inv.no. 1212.
De volgende bouwvergunningen werden in die periode aangevraagd voor het St. Vincentiushuis, Stokershorst:
1923 bergplaatsen en bloemenserre
1923 uitbreiding machinekamer
1930 uitbreiding smederij
1930 herbouw boerderij en stalling
1932 refter, slaapzaal en trappenhuis
1939 toiletten en personeelskamer
1940 feestzaal.

35) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 243.

36) In het Dagblad van Noord-Brabant van 3 november 1939 schrijft Henri 't Sas onder de titel *"Boefje"* n.a.v. de succesvolle film het volgende: *"Er zit iets schrijnends in de titel, iets onrechtvaardigs, iets wat rehabilitatie eist. Luister, en ik zou willen, lezers, dat U de volgende regels krachtig liet inwerken. Twintig jaar geleden, in de maand October, stond tegenover mij een jong priester. Het was te Stokershorst in het Limburgsche Nederweert, het Stokershorst waar broeder Theodorus zaliger de zorg kreeg over het Rotterdamsche "Boefje". Deze jonge priester, rector Pubben, brandde van verlangen om voor zijn jongens in het publieke strijdperk te treden. Hij wond zich zichtbaar op en een glans van verontwaardiging lag in zijn groote open ogen. Want, wat was het geval? Alle jongens, die hier in Stokershorst worden opgevoed, worden in heel Nederland aangezien als "Boefje".*

37) Broeder Januarius, op.cit. pag. 128.

38) Broeder Januarius, op.cit. pag. 129/130.

39) Contact; jubileum-uitgave, pag. 28/29.

40) Contact; jubileum-uitgave, pag. 29.

41) Vriendelijk dank aan Jos. Kirkels voor deze schriftelijke mededeling d.d. 25-07-89.

42) Sportmix; jubileum-uitgave, pag. 13.

43) Reeds eerder was de blaasmuziek in tel bij de broeders. Toen de algemene direkteur C.M. Jonckbloedt zijn eerste visitatie bracht aan de Heibloem en Stokershorst, werd hij daar met fanfare en zang *"heel aardig en verrassend"* ontvangen. Later schafte hij die fanfare af, want hij hield niet van *"kopermuziek"*. Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 196.

44) Broeder Borromeus, op.cit. pag. 26.

45) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 246.

46) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 247.

47) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 247.

48) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 255.

49) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 256.
Secretaris Moonen heeft een centrale functie in het verzet bekleed. Op 10 augustus 1944 werd hij door de Duitsers gearresteerd, naar Vught gebracht en vervolgens overgebracht naar Bergen-Belsen. Daar overleed hij op 2 april 1945.

50) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 262.

51) Op de Heibloem hadden zich al in het begin van de oorlog moeilijkheden voorgedaan tussen Duitsgezinde en Engelsgezinde leerlingen. Maar op 1 augustus 1942 liep het helemaal mis. *"Tijdens het speelkwartier kwam een Engelse piloot de speelplaats op. In de grote consternatie die ontstond nam broeder Ephrem hem mee naar binnen. De portier broeder Nazarius van Tiel zorgde voor hem, terwijl Ephrem om veiligheidsredenen de Nederlandse politie opbelde. Even later ging de telefoon over. De piloot vertrouwde de zaak niet langer en smeerde hem. Toen de veldwachter kwam, was de vogel gevlogen. Helaas was de Grüne Polizei ook gewaarschuwd. Twee van hen kwamen en beschuldigden de broeders van heulen met de vijand. Drie hoofdpersonen werden gearresteerd. Tot maart kregen de broeders Ephrem en Nazarius onderdak in het huis van bewaring in Maastricht. Broeder overste Januarius van der Pauw werd reeds na drie*

weken vrijgelaten." Als straf volgde op 2 augustus 1942 de ontruiming van de Heibloem. Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 260.

52) Broeder Januarius, op.cit. pag. 133.

53) Op hun omzwervingen kwamen ze ook terecht bij de paters van de H. Geest in Weert. In zijn dagboekenaflevering in het Land van Weert van 20 juli 1988 schrijft Henk Tillemans onder het kopje *"Stokershorst"* het volgende: *"De afdeling van Stokershorst, Stoks genoemd, maakt het er allemaal niet beter op; de jongens willen bv. de studiezaal 's avonds gebruiken als danszaal. Ze maken dat het met de dag smeriger en rommeliger wordt en daarom moeten ze de 26e november verdwijnen en wel naar het kamp van Vugt. Ze proberen hun aftocht nog wat uit te stellen, maar om 2 uur blazen ze toch de afmars. Hun aftocht is een onvergetelijk gezicht: 3 vrachtwagens stampvol materiaal waar nog 90 mensen bij moeten. Het is een in- en uitladen van belang. Veel materiaal blijft achter plus een broeder om er op te passen en morgen voor het transport te zorgen. We wuiven de zwervers hartelijk gedag...."*

54) Broeder Januarius, op.cit. pag. 135.

55) Edesius Boerrigter, op.cit. pag. 284.
In het najaar van 1949 werd zelfs een comité "Nieuw Stokershorst" opgericht, zoals veel kranten wisten te berichten. Prominent lid van het comité was Mevr. Annie v.d. Lugt-Melsert-Van Ees, die reeds meer dan 1200 maal de rol van "Boefje" had gespeeld in het toneelstuk, geschreven naar het boek van Brusse. Het mocht echter allemaal niet baten.

56) Het eerste vrouwelijke personeelslid was Mia Rutjens uit Ospel, die geleidelijk meerdere dames uit deze parochie kon ronselen. En dat het goed werken was bij de broeders bewijst het antwoord van Elly Duysters, de eerste kokkin op Stokershorst, op de vraag of ze het werk daar prettig gevonden had: *"Ich waas dao gebleve as ich miëne Jan neet haaj gehadj....."* En dat was haar verloofde! Waarvan acte.